

Tanja Čelebič

Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju

Delovni zvezek št. 8/2008, let. XVII

Kratka vsebina: Delovni zvezek prikazuje mednarodno mobilnost študentov in pedagoškega osebja v Sloveniji po letu 2000 z mednarodno primerjavo z državami EU. Od teh oblik mobilnosti imajo koristi študenti in učitelji, visokošolski zavod, visokošolski sistem kot celota in država. Število tujih študentov v Sloveniji in število slovenskih študentov v tujini se povečujeta, vendar pa je delež tujih študentov in delež študentov v tujini v skupnem številu študentov razmeroma skromen. Vse več je tudi tujih učiteljev pri nas in naših učiteljev v tujini. Za povečanje mednarodne mobilnosti študentov bi veljalo sprejeti nekatere ukrepe, poleg tega pa bi bilo treba spodbujati njeno kakovost.

Ključne besede: terciarno izobraževanje, visokošolski študij, mednarodna mobilnost, mobilnost študentov, mobilnost učiteljev, izmenjave po programu Erasmus.

Zbirka Delovni zvezki je namenjena objavljanju izsledkov tekočega raziskovalnega dela, analizi podatkovnih serij in predstavitev metodologij s posameznih področij dela Urada. S tem želimo spodbuditi izmenjavo zamisli o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, pri čemer je pomembno, da se analize objavijo čim hitreje, tudi če izsledki še niso dokončni.

Mnenja, ugotovitve in sklepi so v celoti avtorjevi in ne izražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Objava in povzemanje publikacije sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira.

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Telefon: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorna urednica: mag. Barbara Ferk (barbara.ferk@gov.si)

Delovni zvezek: Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju

Avtorica: mag. Tanja Čelebič (tanja.celebic@gov.si)

Lektoriranje: Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS

Lektoriranje angleškega povzetka: Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS

Strokovni recenzentki: Duša Marjetič, Neža Pajnič

Ljubljana, september 2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

378.014.24

ČELEBIČ, Tanja, 1976-

Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju [Elektronski vir] / Tanja Čelebič. - Besedilni podatki. - Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2008. - (Zbirka Delovni zvezki UMAR ; letn. 17, št. 8)

Način dostopa (URL):

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2008/dz08-08.pdf

ISBN 978-961-6031-75-2

241104640

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 DEFINICIJE, OBLIKE IN POMEN MEDNARODNE MOBILNOSTI V TERCIARNEM IZOBRAŽEVANJU	2
2.1 Izrazi za opisovanje mednarodne narave visokošolskega izobraževanja in vrste transnacionalnega izobraževanja	2
2.2 Značilnosti posameznih oblik mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju	3
2.3 Pomen mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja – pozitivni učinki in nevarnosti	5
3 DOLGOROČNA MEDNARODNA MOBILNOST ŠTUDENTOV	7
3.1 Metodološke značilnosti merjenja mednarodne mobilnosti študentov	7
3.2 Tuji študenti in tuji diplomanti terciarnega izobraževanja v Sloveniji – primerjava z državami EU.....	9
3.2.1 Tuji študenti v terciarnem izobraževanju.....	9
3.2.1.1 Tuji študenti v Sloveniji po vrstah študijskih programov	11
3.2.2 Tuji diplomanti terciarnega izobraževanja.....	14
3.3 Študenti na študiju v tujini.....	15
4 KRATKOROČNA MEDNARODNA MOBILNOST ŠTUDENTOV	18
4.1 Mednarodne izmenjave študentov na podlagi programov Erasmus in CEEPUS ter dvostranskih sporazumov	18
4.2 Mednarodna mobilnost študentov v okviru programa Erasmus – mednarodna primerjava	20
5 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NAVZOČNOST TUJIH ŠTUDENTOV V SLOVENIJI IN NA ODLOČITEV SLOVENSkih ŠTUDENTOV ZA ŠTUDIj V TUJINI	23
5.1 Dejavniki, ki vplivajo na navzočnost tujih študentov v Sloveniji.....	23
5.2 Dejavniki, ki vplivajo na odločitev slovenskih študentov za študij v tujini	25
6 MEDNARODNA MOBILNOST PEDAGOŠKEGA OSEBJA	28
6.1 Pomen mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja	28
6.2 Mobilnost učiteljev v okviru programa Erasmus	29
7 SKLEP	32

Kazalo slik, okvirjev in tabel

Slika 1: Oblike mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju.....	3
Slika 2: Vrste mednarodne mobilnosti študentov v terciarnem izobraževanju.....	4
Slika 3: Sprememba števila tujih študentov v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države EU, 2005–2006, v %.....	11
Slika 4: Struktura tujih študentov v Sloveniji, glede na državo državljanstva, 2007/2008, v %.....	11
Slika 5: Delež tujih študentov v primerjavi s skupnim številom študentov v terciarnem izobraževanju, skupaj in po vrstah študijskih programov, Slovenija, 2000/2001–2007/2008, v %.....	12
Slika 6: Število tujih diplomantov, skupaj in glede na vrsto študijskega programa v terciarnem izobraževanju, Slovenija, 2000–2006, v %.....	15
Slika 7: Sprememba števila študentov na študiju v tujini, Slovenija in države EU-27, 2005–2006, v %.....	17
Slika 8: Število tujih študentov v Sloveniji in število slovenskih študentov v tujini v okviru programa Erasmus ter razmerje med njima, 2000/2001–2006/2007.....	20
Slika 9: Sprememba števila tujih študentov v okviru programa Erasmus, Slovenija in države EU, 2005/2006–2006/2007, v %.....	22
Slika 10: Sprememba števila domačih študentov v okviru programa Erasmus na študiju v tujini, Slovenija in države EU, 2005/2006–2006/2007, v %.....	22
Slika 11: Dejavniki mednarodne mobilnosti študentov.....	23
Slika 12: Struktura študentov, ki so odgovorili, da poznajo študente, ki bi se vključili v izmenjavo po programu Erasmus, a se iz finančnih razlogov niso, glede na število študentov, v %.....	26
Slika 13: Število tujih učiteljev v okviru programa Erasmus v Sloveniji in število slovenskih učiteljev v okviru programa Erasmus v tujini ter razmerje med njima, 2000/2001–2006/2007.....	29
Slika 14: Sprememba števila tujih učiteljev v državi, Slovenija in države EU, v 2005/2006–2006/2007, v %.....	31
Slika 15: Sprememba števila učiteljev domače države, ki so odšli poučevat v tujino, Slovenija in države EU, v 2005/2006–2006/2007, v %.....	31
Okvir 1: Razsežnosti mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja.....	5
Okvir 2: Spodbujanje internacionalizacije v okviru reforme kakovosti visokošolskega izobraževanja – primer Norveške.....	6
Okvir 3: Izrazi v zvezi z mednarodno mobilnostjo študentov v mednarodnih in domačih statističnih publikacijah.....	7
Okvir 4: Kazalniki učinkov mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja.....	28
Tabela 1: Tuji študenti v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države EU-27, 2000–2006.....	10
Tabela 2: Število in struktura tujih študentov v terciarnem izobraževanju, skupaj in glede na vrsto študijskega programa, Slovenija, 2000/2001–2007/2008.....	12
Tabela 3: Delež tujih študentov v terciarnem izobraževanju, glede na vrsto študijskega programa, in delež tujih študentov, vpisanih v doktorski študij, v skupnem številu tujih študentov, 2005 in 2006, Slovenija in države EU.....	13
Tabela 4: Tuji diplomanti terciarnega izobraževanja, skupaj in glede na vrsto študijskega programa, Slovenija, 2000–2006.....	14
Tabela 5: Študenti terciarnega izobraževanja na študiju v tujini, Slovenija in države EU27, 2000–2006.....	16
Tabela 6: Izmenjave študentov med Slovenijo in tujino, skupaj in po vrstah programov, 2000/2001–2005/2006.....	19
Tabela 7: Število študentov v terciarnem izobraževanju, vključenih v mednarodno izmenjavo po programu Erasmus, Slovenija in države EU-27, 2000/2001–2006/2007.....	21
Tabela 8: Število učiteljev v terciarnem izobraževanju, vključenih v mednarodno izmenjavo po programu Erasmus, Slovenija in države EU-27, 2000/2001–2006/2007.....	30

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	bruto domači proizvod
CMEPIUS	Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja
EU	Evropska unija
EGP	Evropski gospodarski prostor
EUROSTAT	Evropski statistični urad / The Statistical Office of the European Communities
MVZT	Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj / Organization for Economic Co-operation and Development
SKM	standard kupne moči / Purchase Parity Standard
SURS	Statistični urad RS
UMAR	Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
UNESCO	Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UOE	UNESCO, OECD, EUROSTAT

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC DRŽAV EU

AT	Avstrija
BG	Bolgarija
BE	Belgija
CY	Ciper
CZ	Češka
DE	Nemčija
DK	Danska
EE	Estonija
ES	Španija
FI	Finska
FR	Francija
GR	Grčija
HU	Madžarska
IE	Irska
IT	Italija
LT	Litva
LU	Luksemburg
LV	Latvija
MT	Malta
NL	Nizozemska
PL	Poljska
PT	Portugalska
RO	Romunija
SE	Švedska
SI	Slovenija
SK	Slovaška
UK	Združeno kraljestvo

Povzetek

Pričujoči delovni zvezek prikazuje mednarodno mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju v Sloveniji po letu 2000, z mednarodno primerjavo z državami EU, in dejavnike, ki vplivajo na to mobilnost. Druge oblike mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju so mobilnost študijskih programov, ustanov ipd. Od mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja imajo koristi tako študenti, pedagoško osebje, kot visokošolski zavod, visokošolski sistem kot celota in država. Študent izboljša svoje strokovno znanje, znanje tujih jezikov, mednarodna mobilnost pa ima tudi pozitivne učinke na njegov osebnostni in karierni razvoj, učitelji pa spoznajo nove učne metode, navežejo stike s tujimi učitelji in izboljšajo kakovost poučevanja. Mednarodna mobilnost je hkrati pomemben dejavnik kakovosti na ravni visokošolskega zavoda in visokošolskega sistema kot celote, od mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja pa ima koristi tudi država.

V zvezi s študenti Evropska komisija razlikuje med t. i. »dolgoročno« mednarodno mobilnostjo, za katero je značilno, da študent odide na študij v tujino za daljši čas in tam pridobi tudi diplomo, in »kratkoročno« mobilnostjo, za katero je značilno, da študent odide na študij za krajši čas (za nekaj mesecev do enega leta) in se nato vrne na študij v matično domovino. K slednji obliki mobilnosti prištevamo različne programe izmenjav (Erasmus, CEEPUS, dvostranski sporazumi ipd.).

V Sloveniji se je med letoma 2006/2007 in 2007/2008 ter v obdobju 2000/2001–2007/2008 število tujih študentov (s tujim državljanstvom; dolgoročna mobilnost)¹ v terciarnem izobraževanju povečalo, vendar se je njihov delež v skupnem številu študentov povečal le minimalno – v letu 2007/2008 je znašal 1,5 %. Slovenija se po rasti števila tujih študentov med letoma 2005 in 2006 ter v obdobju 2000–2006 uvršča v zgornjo polovico evropskih držav, vendar pa je delež tujih študentov v primerjavi s skupnim številom študentov v primerjavi z evropskimi državami med najnižjimi. 75,4 % tujih študentov v letu 2007/2008 je bilo iz držav republik nekdanje Jugoslavije. Delež tujih študentov je podobno kakor v večini drugih evropskih držav najvišji na doktorskem študiju, kjer se tudi najhitreje povečuje. Na nizek delež tujih študentov v Sloveniji vplivajo kakovost študija, možnost za pridobitev štipendije in primerne nastanitve, jezik, v katerem poteka pedagoški proces, ter neprepoznavnost Slovenije v tujini.

Med letoma 2005 in 2006, pa tudi v obdobju 2000–2006 se je okrepilo tudi število (slovenskih) študentov na študiju v tujini v okviru dolgoročne mobilnosti, vendar pa se Slovenija po relativni rasti njihovega števila uvršča v spodnjo polovico evropskih držav. Največ slovenskih študentov je v letu 2006 študiralo v Nemčiji, Avstriji, Italiji in Združenem kraljestvu. Delež naših študentov na študiju v tujini je v primerjavi z večino evropskih držav precej skromen – v letu 2006 je znašal 2,2 %. Pomembni dejavniki, ki vplivajo na odločitev slovenskih študentov za študij v tujini, so tudi s tem povezani stroški (šolnina in bivanje), možnost pridobitve štipendije in še nekateri.

Vse več je tudi tujih študentov in slovenskih študentov na študiju v tujini pri izmenjavi po programu Erasmus (kratkoročna mobilnost). Med letoma 2005/2006 in 2006/2007 se je število prvih relativno in absolutno povečalo hitreje od števila drugih, čeprav je slednjih še vedno več. V obdobju 2000/2001–2006/2007 se je število obeh obravnavanih skupin študentov precej okrepilo. Slovenija se po sorazmerni rasti števila študentov, vključenih v mednarodne izmenjave, uvršča v zgornjo polovico evropskih držav.

¹ Po podatkih SURS in EUROSTAT.

Število slovenskih učiteljev v tujini in število tujih učiteljev v Sloveniji v okviru Erasmus izmenjav se je v obdobju 2000/2001–2006/2007 precej povečalo, pozitivna tendenca pa je bila značilna tudi za obdobje 2005/2006–2006/2007. Število tujih učiteljev v Sloveniji je večje od števila slovenskih učiteljev v tujini ter se je med letoma 2005/2006 in 2006/2007 ter v obdobju 2000/2001–2006/2007 v absolutnem in relativnem smislu tudi hitreje povečalo.

Večjo mednarodno mobilnost študentov bi lahko spodbudili z nekaterimi ukrepi. Tuje študente bi lahko privabili k nam z izboljšanjem kakovosti visokošolskega študija, z večjo prepoznavnostjo Slovenije v tujini, z izboljšanjem nastanitvenih možnosti zanje, z večjim številom štipendij ter izvajanjem (celotnih) študijskih programov v angleščini tudi na prvi in drugi stopnji. Več slovenskih študentov v tujini pa bi lahko dosegli z več štipendijami in z odpravo nekaterih ovir glede priznavanja v tujini pridobljenega znanja. Možen ukrep za spodbujanje večje mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja je vezava dela javnih sredstev, namenjenih visokošolskim zavodom, na obseg te mobilnosti.

Poleg obsega mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja je pomembna njena kakovost. Za doseganje njenih (večjih) pozitivnih učinkov je priporočljivo, da visokošolski zavod natančno opredeli njene cilje, vse dejavnosti skrbno načrtuje in jih vključi v svojo strategijo. Pomembno je tudi, da se pomena njene kakovosti zavedajo zaposleni in študentje, da visokošolski zavod pristopi k mednarodni mobilnosti študentov sistematično glede na meduniverzitetne dogovore, da oceni vse njene izvajane oblike ter razvija in spremlja ustrezne kazalnike kakovosti.

Summary

The working paper presents the international mobility of students and academic staff in tertiary education in Slovenia in the period 2000 and after, examining international comparisons with EU countries and the factors influencing mobility. Other forms of international mobility include the mobility of study programs, institutions/providers, etc. International student and teaching staff mobility benefits students, teaching staff, institutions, and the higher education system and the country as a whole. The benefits that students derive are improved specialist knowledge, foreign language skills, personal and career development; teaching staff become aware of new pedagogical methods and establish contact with their counterparts abroad, thus improving the quality of teaching. International mobility is an important quality factor for higher education institutions and for the H.E. system as a whole; the international mobility of students and academic staff benefits the country.

European Commission distinguishes between 'long-term' mobility, where students go abroad for a longer period and complete their degree abroad, and 'credit mobility' of between a few months and a year, after which students return to their studies in the home country. The latter include Erasmus, the CEEPUS program and mobility on the basis of bilateral agreements between domestic and foreign country. Erasmus also enables the international exchange of teaching staff.

Between the 2005/2007 and 2007/2008 academic years, and also in the period 2000/2001 to 2007/2008, Slovenia saw an increase in the number of foreign students (i.e. foreign nationals; 'long-term' mobility)² in tertiary education. There was, however, only a slight increase in the share of foreign students proportional to the total number of students, which in the 2007/2008 reached 1.5 %. In Slovenia, between 2005 and 2006 and in the period 2000-2006, the number of foreign students was higher than in the majority of European countries but, in proportion to total student numbers, their share was one of the smallest, compared to European countries. In 2007/2008, 75.4% of the foreign students were students from the countries of the ex-Yugoslav Republics. As in other European countries, the share of foreign students is the highest in doctoral study, which is also the area with the fastest rate of increase compared to other programs. Quality of study, availability of scholarships and appropriate accommodation, language and the recognisability of Slovenia abroad are important factors in the low proportion of foreign students opting to study in Slovenia.

Between 2005 and 2006 and also in the period 2000-2006, there was an increase in the number of Slovenian students studying abroad ('long-term' mobility), although the relative growth in the number of students studying abroad was below the European average. The majority of Slovenian students studying abroad in 2006 were in Germany, Austria, Italy and the UK. The share of Slovenian students abroad, compared to other European countries is rather modest and, in 2006, amounted to 2.2%. The living and tuition costs of studying abroad and the availability of scholarships have great impact on the decision to study abroad, among other factors.

The number of foreign Erasmus students in Slovenia and the number of Slovenian Erasmus students abroad ('credit mobility') are on the increase. In Slovenia, between 2005/2006 and 2006/2007, the number of foreign students in Slovenia increased faster than the number of Slovenian students abroad in both relative and absolute terms, but the number of Slovenian students studying abroad is still greater than the number of

² Source of data: SORS, EUROSTAT.

foreign students in Slovenia. In the period 2000/2001 to 2006/2007, both categories increased considerably in number. The rate of increase in the number of students enrolled in exchanges is higher than in the majority of European countries.

In the period 2000/2001 to 2006/2007, there was a significant increase in the number of Slovenian teachers abroad and the number of foreign teachers in Slovenia under the Erasmus scheme, the increase being particularly marked in the period 2005/2006 to 2005/2006. The number of foreign teachers in Slovenia exceeds the number of Slovenian teachers abroad, undergoing a more rapid increase from 2005/2006 to 2006/2007 and from 2000/2001 to 2006/2007 in both absolute and relative terms.

Action could be taken to increase the international mobility of students. For achieving this goal, the quality of tertiary education would have to be improved, Slovenia's profile abroad would have to be raised, accommodation facilities improved, more scholarships made available, and entire programmes offered in foreign languages. Greater numbers of Slovenian students could be encouraged to study abroad by increasing the number of scholarships and reducing obstacles to the recognition of qualifications acquired abroad. Increasing the international mobility of students could also be achieved by correlating the share of public funding allocated to higher education institutions to the level of international mobility of students and teachers.

It is not just the volume of the international mobility of students and teaching staff that is important but also the quality of such mobility. The positive effects of mobility are enhanced if an institution's goals in that respect are clearly defined and activities carefully planned as part of an institution's strategy. It is also important that both employees and students are aware of the importance of the quality of mobility that the international mobility of students is planned systematically on the base of agreements between universities and that institutions properly evaluate all forms of mobility and develop and monitor appropriate quality indicators.

1 UVOD

Spodbujanje mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju³ je eden od ciljev le-tega v okviru slovenskih strateških dokumentov na področju izobraževanja. Od mednarodne mobilnosti (študentov, pedagoškega osebja in drugih njenih oblik) v terciarnem izobraževanju imajo korist posameznik in tudi družba. Ne preseneča, da nekateri tuji in nacionalni strateški dokumenti navajajo spodbujanje te mobilnosti. Tako je eden od ciljev⁴ Bolonjske deklaracije (1999) na področju visokega šolstva v Evropi tudi podpiranje in spodbujanje mobilnosti študentov, pedagoškega osebja in raziskovalcev ter odstranjevanje ovir tej mobilnosti (The Bologna Declaration ..., 1999). Ta cilj navajajo tudi glavni slovenski strateški dokumenti na izobraževalnem področju (Strategija razvoja Slovenije, Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010, Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji).

Statistični podatki in kazalniki o mednarodni mobilnosti študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju so vir informacij za različne subjekte. Statistični podatki in kazalniki o tej mobilnosti so pomemben vir informacij za politiko izobraževanja, podporo analitični raziskovalni dejavnosti v terciarnem izobraževanju, vir informacij za raziskovalce in druge strokovnjake, ki se ukvarjajo z izobraževalnim področjem, za študente in vse tiste, ki jih ta problematika zanima.

Delovni zvezek prikazuje mednarodno mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju v Sloveniji z mednarodno primerjavo po letu 2000. Najprej pojasnjujemo nekatere izraze v zvezi z mobilnostjo, nato omenjamo njene različne oblike, njen pomen za različne subjekte in metodološke značilnosti v zvezi z njenim merjenjem, nato pa na podlagi dosegljivih domačih in mednarodnih statističnih podatkov in kazalnikov analiziramo gibanje mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju. Pri tem se nemalokrat srečujemo s problemom pomanjkanja podatkov za nekatere oblike mobilnosti (izvajanje tujih programov, ustanavljanje tujih visokošolskih zavodov), zato večji del delovnega zvezka prikazuje mednarodno mobilnost študentov in manjši del pedagoškega osebja. Pri tem, podobno kot Evropska komisija, razlikujemo med t. i. »dolgoročno mobilnostjo«, ko posameznik odide na študij v tujino za eno leto ali več, in t. i. »kratkoročno mobilnostjo« oziroma »mobilnostjo za kreditne točke«, ko posameznik odide na študijsko izmenjavo v tujino za nekaj mesecev do največ enega leta (za pojasnilo gl. tudi poglavje 2). Slednja oblika poteka po programih izmenjav (Erasmus, CEEPUS, dvostranski sporazumi). Prikazana gibanja se nanašajo na obdobje po letu 2000, zadnje proučevano leto pa je tisto, za katero je dosegljiv zadnji podatek; na ravni Slovenije je to študijsko leto 2007/2008 oziroma koledarsko leto 2007, na mednarodni ravni pa študijsko leto 2005/2006⁵ (koledarsko leto 2006). Poleg mednarodne mobilnosti študentov prikazujemo, kolikor nam podatki dopuščajo, tudi mednarodno mobilnost pedagoškega osebja. Hkrati opozarjamo na dejavnike, ki vplivajo na mednarodno mobilnost obeh, ter predlagamo možne ukrepe za povečanje njenega obsega in tudi njene kakovosti.

³ Terciarno izobraževanje zajema višješolski strokovni študij, visokošolski strokovni, univerzitetni dodiplomski, magistrski, specialistični in doktorski študij.

⁴ Za druge cilje gl. navedeno deklaracijo.

⁵ Za Slovenijo, kjer je vir podatkov SURS, pri vpisanih navajamo študijsko leto (x/y) in pri diplomantih koledarsko leto (y). Pri mednarodnih virih so podatki za študente in za diplomante prikazani kakor za koledarsko leto (y), čeprav se pri študentih nanašajo na študijsko leto (x/y).

2 DEFINICIJE, OBLIKE IN POMEN MEDNARODNE MOBILNOSTI V TERCIARNEM IZOBRAŽEVANJU

Poglavje najprej prikazuje nekatere pogoste izraze v zvezi z opisovanjem mednarodne narave visokošolskega izobraževanja, nato oblike mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja ter njen pomen.

2.1 Izrazi za opisovanje mednarodne narave visokošolskega izobraževanja in vrste transnacionalnega izobraževanja

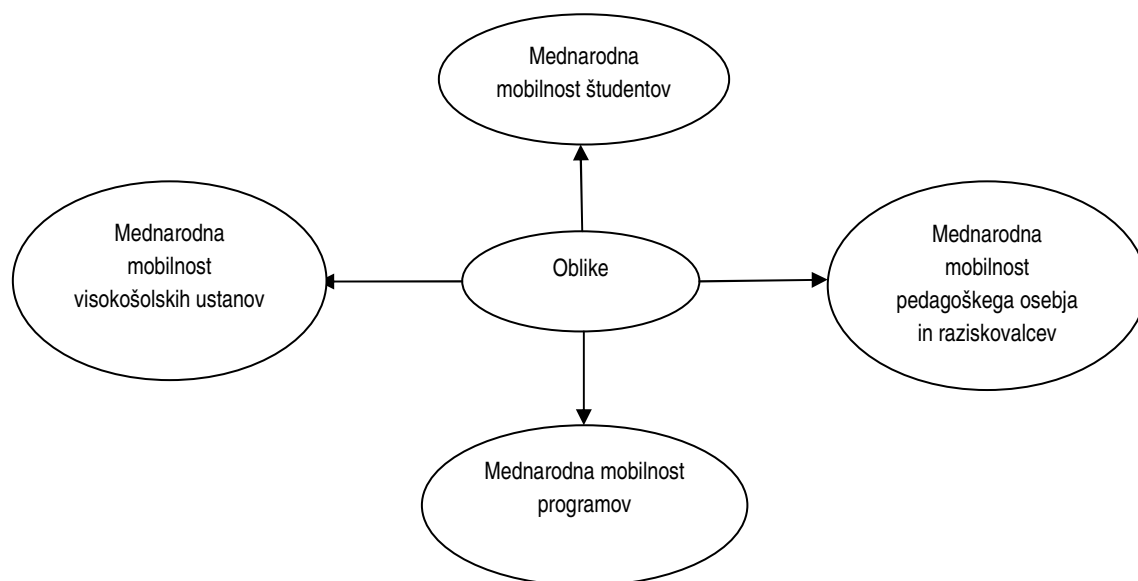
V zvezi z opisovanjem mednarodne narave izobraževanja mednarodna literatura navaja različne izraze: globalizacija, internacionalizacija (angl. internationalization), transnacionalno izobraževanje (transnational education), čezmejno izobraževanje (angl. cross border education), mednarodna trgovina v izobraževanju (angl. international trade in education) ipd., ki jih v nadaljevanju podrobneje predstavljamo.

Globalizacija spodbuja internacionalizacijo visokega šolstva. Globalizacija je proces, ki povečuje pretok ljudi, idej, vrednot, znanja, tehnologije in ekonomije med državami in katerega rezultat je svet, ki je bolj notranje povezan in (so)odvisen. Na vsako državo vpliva različno in ima različne, pozitivne in negativne učinke, odvisno od zgodovine, tradicije, kulture in drugih značilnosti. Izobraževanje je eden od sektorjev, na katerega vpliva globalizacija. Njena neposredna posledica je krepitev internacionalizacije visokega šolstva (Cross border tertiary education, 2007, str. 23).

Internationalizacija visokega šolstva je najširši izraz v zvezi z opisovanjem mednarodne narave visokega šolstva. Internacionalizacija visokega šolstva je proces integracije mednarodne, medkulturne in globalne dimenzije v cilje in delovanje oziroma aktivnosti (poučevanje, učenje, raziskovanje in storitve). Vključuje sodelovanje raziskovalcev, mednarodne razvojne projekte, sporazume med institucijami in mrežami, mednarodno/interkulturno razsežnost poučevanja/učenja, kurikulum, raziskovanje, kampuse, mobilnost pedagoškega in akademskega osebja, skupne programe ipd. Internacionalizacija visokega šolstva se nanaša na vse njene vidike, pri čemer lahko zajema transnacionalno izobraževanje ali pa ne (gl. naslednji odstavek) (IAU – Internationalization – Concepts and definitions; Cross-border tertiary education, 2007, str. 23–24; povzeto po Knight, 2004).

Glavna značilnost transnacionalnega izobraževanja je, da posameznik, študijski program ali visokošolski zavod »prečka« meddržavno mejo. Mednarodna literatura poleg izraza transnacionalno izobraževanje omenja tudi izraz čezmejno izobraževanje. Po Unescu so izrazi čezmejno, transnacionalno in brezmejno izobraževanje (angl. borderless education) sinonimi, zajemajo pa izobraževanje oziroma izobraževalne dejavnosti (vključno z izobraževanjem na daljavo), pri katerih so udeleženci fizično navzoči v drugi državi kakor visokošolska ustanova, ki podeljuje naziv. Po definiciji OECD, ki se sklicuje na Knighta (2004), je za čezmejno izobraževanje značilno, da meddržavno mejo »prečka« posameznik (študenti, učitelji), študijski program, institucija ali študijsko gradivo. Študent odide na študij v tujino, učitelj pa poučevati tja ali narobe (tuji študentje in učitelji pridejo v neko državo). Druga možnost je, da neki visokošolski zavod izvaja študijski program v tujini ali na tujem ustanovi visokošolski zavod, medtem ko študentje ostanejo v matični državi. Knight razume nadnacionalno izobraževanje kot soroden izraz čezmejnemu izobraževanju (Cross-border tertiary education, 2007, str. 24). V letu 2005 sta OECD in UNESCO poenotila stališče glede definicije čezmejnega oziroma nadnacionalnega izobraževanja in sprejela definicijo OECD (IAU-Internationalization-Concepts and Definitions; Code of good practice in the provision of transnational education, 2001). Oblik transnacionalnega izobraževanja je več (Vincent-Lancrin, 2004a in 2004b) (gl. Slika 1), merilo, po katerem jih razlikujemo, pa je, »kdo« prečka meddržavno mejo.

Slika 1: Oblike mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju

Vir: Prirejeno po Cross-border tertiary education (2007).

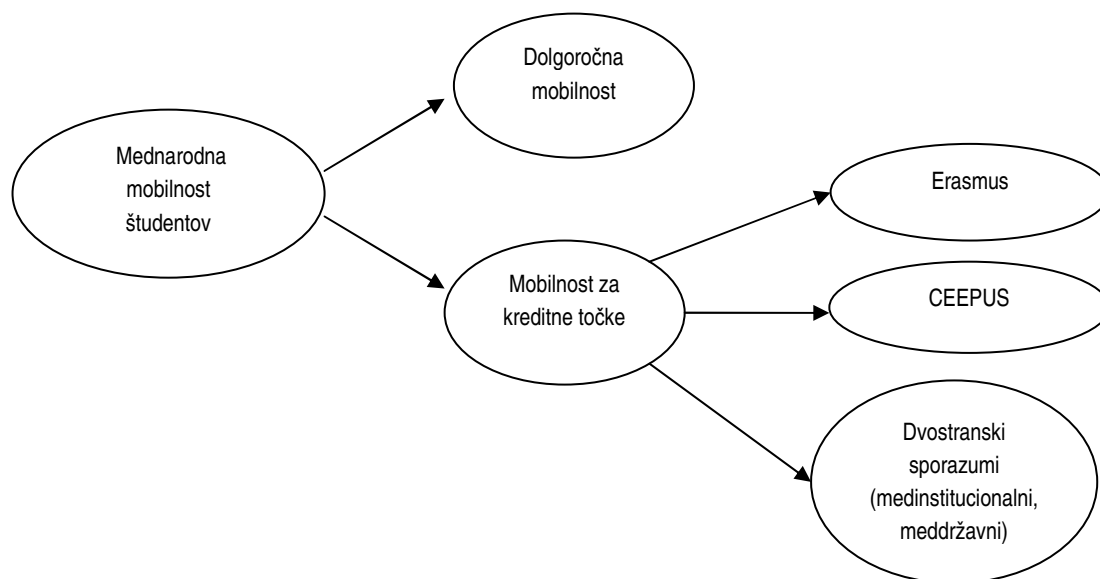
Trgovina v čezmejnem izobraževanju zajema tržno naravnano transnacionalno izobraževanje. Izraz trgovina v čezmejnem izobraževanju v mednarodni literaturi ponavadi označuje en del transnacionalnega izobraževanja, in sicer tistega, ki je tržno usmerjen, zajema pa (izobraževalne) dejavnosti, ki so tržne narave. Taka razlaga se razlikuje od običajnih ekonomističnih, po katerih tudi izobraževalne dejavnosti, ki nimajo dobičkonosnih namenov, prinašajo nekatere ekonomske koristi narodnemu gospodarstvu (izdatki študentov in pedagoškega osebja za prehrano, bivanje, prevoz ipd.) (Knight, 2003, str. 3).

2.2 Značilnosti posameznih oblik mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju

Mednarodna mobilnost posameznikov vključuje (čezmejno) gibanje študentov in pedagoškega osebja ter raziskovalcev. Posameznik odide v tujino zaradi študija, poučevanja ali raziskovanja, za krajši ali daljši čas. Mednarodna mobilnost študentov je po svetu verjetno najpogostejša oblika mobilnosti in je v porastu, krepí pa se tudi pomen mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja (Internalization and trade in higher education, 2004).

V okviru mednarodne mobilnosti študentov razlikujemo med dolgoročno in kratkoročno mobilnostjo oziroma mobilnostjo za kreditne točke (gl. Slika 2). Evropska komisija razlikuje med navedenima vrstama mobilnosti na podlagi trajanja posameznikove vključenosti v študij v tujini. Za dolgoročno mobilnost študentov (angl. longer-term mobility oziroma. diploma mobility) je značilno, da študent odide na študij v tujino za daljši čas (praviloma za obdobje celotnega študija) in v tujini pridobi tudi diplomu. Nasprotno pa je za »mobilnost za kreditne točke« (angl. credit mobility) značilno, da študent odide na študij za krajši čas (nekaj mesecev, en semester, eno leto), tam opravi predvidene študijske obveznosti, pridobi za to ustrezno število kreditnih točk, ki naj bi se mu upoštevale pri študiju na matični ustanovi, in se nato vrne študirat v matično domovino (Progress towards the Lisbon objectives in education and training, 2006, str. 46; Kelo in drugi, 2006, str. 5).

Slika 2: Vrste mednarodne mobilnosti študentov v terciarnem izobraževanju

Vir: Prirejeno po European Commission (2006); Knight (2003).

»**Mobilnost**« študijskih programov ima različne pojavne oblike. Sem spadajo skupni in dvojni programi⁶, franšize, študij na daljavo (vključno z e-izobraževanjem) ipd. Ponavadi ti študijski programi potekajo na podlagi sporazuma, sklenjenega med domačo in tujo izobraževalno ustanovo, izvajajo pa se lahko klasično, na daljavo ali mešano (vključujoč obe obliki). Na visokošolskem zavodu v neki državi izvaja študijski program partnerska ustanova iz tujine, odnos med tujo in domačo institucijo pa je navadno urejen z dogovori. Študenti ostanejo na študiju v matični državi in so deležni »mednarodne izkušnje« v izobraževanju doma ali pa del študijskega programa poslušajo v tujini (Knight, 2003, str. 19; Cross-border tertiary education, 2007, str. 25).

Po svetu je v porastu tudi ustanavljanje visokošolskih zavodov in kampusov v tujini. Tujci lahko ustanovijo ustanovo ali kapus, lahko izvajajo študij na daljavo ali kupijo domačo izobraževalno ustanovo. Tipično obliko institucionalne mobilnosti pa predstavljajo tuji kampusi na univerzah. Za to obliko mobilnosti je značilno, da tuj izvajalec nosi akademsko odgovornost za izvajanje študijskega programa in študent prejme tujo diplomo (Knight, 2003, str. 19).

Mednarodna mobilnost pedagoškega osebja, izvajanje tujih študijskih programov in ustanavljanje tujih zavodov imajo za študente v primerjavi z njihovo mobilnostjo nekatere prednosti. Mednarodna mobilnost pedagoškega osebja, izvajanje tujih študijskih programov v državi in študij na izobraževalnih ustanovi, ki jo v študentovi domači državi ustanovijo tujci, študentom praviloma ne ponujajo enake kulturne in jezikovne izkušnje kakor študij v tujini, vendar pa imajo lahko za posameznika v primerjavi z mednarodno mobilnostjo študentov nekatere prednosti. Predvideva se, da so individualni stroški za študenta nižji kakor pri študiju v tujini (Internalisation and trade in higher education, 2004, str. 3), zaradi česar je »mednarodna

⁶ Domača visokošolska ustanova in visokošolska ustanova v tujini skleneta sporazum, po katerem visokošolske ustanove v različnih državah sodelujejo pri zagotavljanju študijskega programa, posameznik pa prejme skupno diplomo ali pa od vsake izobraževalne ustanove eno diplomo.

izkušnja« (praviloma) dostopna tudi tistim, ki si študija v tujini ne morejo privoščiti. Poleg tega se jim ni treba (začasno) preseliti v drugo državo, kar je pozitivna prednost za tiste vpisane v visokošolski študij, ki so zaposleni in si (daljše) odsotnosti z delovnega mesta ne morejo privoščiti. Zdaj je po svetu verjetno najpogostejša oblika mobilnost študentov, na drugem mestu pa mobilnost programov Vincent-Lancrin, 2004a).

2.3 Pomen mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja – pozitivni učinki in nevarnosti

Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja ima številne pozitivne učinke. Od slednje mobilnosti imajo koristi študenti, ki odidejo na študij v tujino, domači študenti, pedagoško osebje, visokošolski zavod, visokošolski sistem in država. V nadaljevanju jih podrobneje predstavljamo, obenem pa opozarjamo na različne (pozitivne in tudi negativne) učinke mednarodne mobilnosti študentov.

Študij v tujini ima za posameznika tudi pozitivne učinke, ki niso povezani le s pridobivanjem strokovnega znanja. Študenti imajo večjo možnost izbire med različnimi študijskimi programi, tudi programi, ki jih v ponudbi domače države ni, in večjo možnost izbire kakovostnih študijskih programov. To je hkrati priložnost za pridobivanje novega strokovnega znanja ter znanja o tujih državah in kulturah, za izboljšanje znanja tujih jezikov, večja je možnost za zaposlitev po končanem študiju, pozitivno pa vpliva tudi na karierni razvoj posameznika, kar potrjujejo nekatere empirične študije⁷, študij v tujini pa pozitivno vpliva tudi na posameznikov osebnostni razvoj (Progress towards the Lisbon objectives in education and training, 2008, str. 75). Pri Erasmus mobilnostih (glej poglavje 4) se denimo pričakuje, da bo poleg strokovnega znanja študent izboljšal tudi znanje jezika, spoznal delo v drugačnem okolju, se naučil prilagajati, sodelovati in postati bolj samostojen in samozavesten. Izkušnja v tujini pa naj bi izboljšala tudi njegovo konkurenčnost na trgu delovne sile po končanem študiju.

Okvir 1: Razsežnosti mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja

Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja ima dve razsežnosti - obseg in kakovost. Učinki te mobilnosti na ravni visokošolskega zavoda so večji, če: (i) so cilji v zvezi z njo natančno opredeljeni, zaposleni in študenti so z njimi seznanjeni ter se zavedajo možnih pozitivnih učinkov, (ii) so vse dejavnosti v zvezi z mednarodno mobilnostjo skrbno načrtovane in postanejo del strategije visokošolskega zavoda, (iii) visokošolski zavod izvaja evalvacije aktivnosti v zvezi z mednarodno mobilnostjo, (iv) če so učitelji in študenti seznanjeni z rezultati evalvacij, (v) skrb za kakovost mobilnosti postane del organizacijske kulture.

Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja sta pomembna dejavnika kakovosti visokošolskega zavoda in visokošolskega sistema države. Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja spodbujata konkurenco med visokošolskimi zavodi in večjo kakovost študija ter večjo kakovost na ravni visokošolskega zavoda in na ravni visokošolskega sistema države. Ker je kakovost visokošolskih zavodov pomemben dejavnik, ki vpliva, katerega od visokošolskih zavodov bodo izbrali (tuji) študenti, se hkrati predvideva, da bodo zavodi, ki bodo želeli pritegniti več študentov, bolj vlagali v kakovost študija. Posledično imajo od mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja korist tudi študenti, ki niso mednarodno mobilni (Teichler, 2007, str. 2; Internalization of higher education, 2003). Šolnina, ki jo plačujejo (če jo visokošolski zavod zaračunava) tuji študenti, je namreč lahko dodaten vir finančnih sredstev

⁷ Gl. študijo Otero in drugi (2006).

za visokošolski zavod, tako pridobljena sredstva pa lahko porabi za izboljšanje kakovosti študija (Vincent-Lancrin, 2004 a, str. 4; Bashir, 2007, str. 51). Pri tem velja opozoriti, da je poleg vključenosti študentov in pedagoškega osebja v mednarodno mobilnost pomembna kakovost le-te (gl. Okvir 1 in 2).

Okvir 2: Spodbujanje internacionalizacije v okviru reforme kakovosti visokošolskega izobraževanja – primer Norveške

Na Norveškem je bila v letu 2001 izvedena reforma kakovosti visokega šolstva in eden od njenih ciljev je bil večja internacionalizacija visokega šolstva. Ta je imela osrednje mesto v reformi, razumljena je bila kot glavni dejavnik spodbujanja kakovosti. Študija Frolicha in Stensakerja (2004) je pokazala, da je bilo razvitega več regionalnega meddržavnega sodelovanja pri poučevanju in raziskovanju, več študijskih programov v angleškem jeziku in večje število izmenjav pedagoškega osebja v okviru programa Erasmus. Pokazala je tudi, da visokošolski zavodi ne razumejo internacionalizacije le kot sredstva za izboljšanje kakovosti visokega šolstva, ampak tudi kot mehanizem za: (i) profiliranje/trženje visokošolskih zavodov v domačem visokošolskem prostoru, (ii) povečanje števila pedagoškega osebja in študentov na področjih, na katerih je vpis skromen, in (iii) dejavnik razvoja raziskovalnega portfelja institucij (OECD thematic review on tertiary education, 2005, str. 95–97).

Tuji diplomanti, če po končanem študiju ostanejo v tuji državi, večajo ponudbo njenega človeškega kapitala, tisti, ki se vrnejo v domovino, pa bogatijo ponudbo človeškega kapitala matične države. Tuji diplomanti, ki se po študiju odločijo ostati in zaposliti v tuji državi, povečujejo velikost in kakovost človeškega kapitala domače države (Vincent-Lancrin, 2004 a, str. 4; Teichler, 2007, str. 1; Bashir, 2007, str. 51). Če so končali študij na študijski smeri, kjer diplomantov manjka, lahko prispevajo tudi k odpravljanju neskladja med ponudbo in povpraševanjem po terciarno izobraženem osebju glede na področje izobraževanja na trgu dela. Nasprotno pa so posledice za državo, v kateri primanjkuje terciarno izobražene delovne sile in katere študenti odidejo na študij v tujino ter se tam, ko ga končajo, zaposlijo, negativne (Trends in international migration, 2001, str. 93). Mobilnost študentov predstavlja možni pretok kvalificirane delovne sile (prav tam). Poleg tega je mednarodna mobilnost študentov v okviru EU način za spodbujanje prostega pretoka ljudi. Večja je namreč verjetnost, da bodo tisti, ki bodo odšli študirat v tujino, tam poiskali zaposlitev (Detailed Analysis of progress, 2006, str. 188). Tisti, ki se odločijo za študij v tujini, tudi pogosteje delajo v tujini kakor študentje, ki se ne odločijo za študij v tujini (Teichler, 2007, str. 3–4). Mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja torej posredno spodbuja nastajanje enotnega evropskega trga dela ter predstavlja enega od načinov večanja evropske zavesti in pripadnosti (Detailed Analysis of progress, 2006, str. 188).

3 DOLGOROČNA MEDNARODNA MOBILNOST ŠTUDENTOV

Poglavje prikazuje metodološke značilnosti merjenja mednarodne mobilnosti študentov, nato pa gibanje tujih študentov v Sloveniji in gibanje študentov na študiju v tujini, v primerjavi z drugimi državami EU-27.

3.1 Metodološke značilnosti merjenja mednarodne mobilnosti študentov

Za mednarodno mobilnost študentov je značilno, da posameznik odide v tujino za krajši ali daljši čas zaradi študija. Mednarodna literatura navaja izraza »mednarodna mobilnost« in »mednarodne migracije«. Migracije so praviloma stalne, torej se posameznik preseli v tujo državo in spremeni stalno prebivališče, medtem ko mobilnost označuje začasno spremembo prebivališča. Mednarodna mobilnost študentov pomeni, da začasno odidejo v tujo državo zaradi študija, za krajši ali celoten študijski čas (Key issues for the European higher education area, 2007, str. 10). Seveda pa se lahko začasna sprememba prebivališča spremeni v stalno, stalna sprememba prebivališča pa (po nekem času) v začasno. Mednarodne statistične publikacije, katerih podatke bomo prikazali v delovnem zvezku, uporabljajo različne izraze v zvezi z mednarodno mobilnostjo študentov, vir podatkov pa je vprašalnik UOE.

Okvir 3: Izrazi v zvezi z mednarodno mobilnostjo študentov v mednarodnih in domačih statističnih publikacijah

Glavni vir podatkov za izračun kazalnikov o mednarodni mobilnosti študentov v terciarnem izobraževanju na mednarodni ravni je vprašalnik UOE8 (Detailed analysis of progress, 2006), ki razlikuje med tujimi študenti (angl. foreign students) in mednarodnimi/mobilnimi študenti (angl. international/mobile students):

- Tujji študenti so študenti, ki niso državljani države, v kateri študirajo.
- Mednarodni/mobilni študenti so tisti, ki so prečkali državno mejo in se preselili v drugo državo zaradi študija. V državi, v katero so odšli študirat, nimajo stalnega prebivališča oziroma imajo status nerezidentov.

Podatki o tujih študentih, pridobljeni na podlagi vprašalnika UOE, so zajeti enkrat na leto z vpisnim listom, hkrati s podatki o domačih študentih (UOE data collection on education systems, 2007, str. 38).

Domače in mednarodne organizacije (Eurostat, OECD, Unesco, SURS) v zvezi z mednarodno mobilnostjo študentov uporabljajo različne izraze:

- Eurostat pod kategorijo mobilnost študentov (angl. student mobility) objavlja podatke o študentih s tujim državljanstvom, za katere uporablja izraz tuji študenti (angl. foreign students) in študentih nerezidentih (angl. non-residents). – OECD v publikaciji z naslovom Education at a Glance 2007 uporablja za študente s tujim državljanstvom izraz tuji študenti (foreign students), za študente, ki so prišli v tujo (drugo) državo zaradi študija in prebivajo v tujini začasno, in za študente, ki so se predhodno izobraževali v drugi državi, pa uporablja izraz mednarodni študenti (angl. international students). Slednji so po zgoraj omenjeni definiciji mobilni študenti.
- UNESCO v publikaciji z naslovom Global Education Digest (2007) uporablja izraz mednarodni (mednarodno mobilni) študenti, med katere šteje tiste, ki so prečkali državno mejo (med domačo in tujo državo) zaradi študija v tuji državi.
- SURS izraza mednarodna mobilnost študentov ne uporablja, pač pa izraz: študenti in diplomanti s tujim državljanstvom.

Vsi študenti s tujim državljanstvom niso (nujno) mednarodno mobilni študenti in vsi mednarodno mobilni študenti niso (nujno) tuji študenti. Podatki o študentih nerezavljanih kot tujih študentih so metodološko pomanjkljivi. To je zato, ker so med mobilne študente zajeti tudi študenti, ki so stalni rezidenti v

⁸ Unesco, OECD, Eurostat.

neki državi, nimajo pa njenega državljanstva (so denimo rojeni v neki državi, njenega državljanstva pa nimajo). Taki posamezniki niso mednarodno mobilni študenti, saj zaradi študija niso zamenjali države bivanja (Detailed analysis of progress, 2006, str. 46 in Wilen, 2005, str. 7). Zato je lahko v državah, ki imajo velik delež prebivalstva s tujim državljanstvom, število tujih študentov precenjeno (Eurostat Queen Tree, UOE data collection on education systems, 2007, str. 38; Richters in Teichler, 2006, str. 84). To pomeni, da vsi študenti s tujim državljanstvom niso (nujno) mobilni študenti. Velja pa tudi narobe: da vsi mobilni študenti niso (nujno) tuji študenti. Posameznik npr. spremeni državljanstvo med študijem v tujini – postane državljan države, v katero je odšel študirat, in tako »domač« študent. Posebna skupina so posamezniki z dvojnim državljanstvom, ki so lahko zajeti pri domačih ali tujih študentih (Richters in Teichler, 2006, str. 84).

Vprašalnik UOE je od leta 2004 metodološko dopolnjen in vključuje tudi vprašanje o študentih nerezidentih. Na podlagi tega vprašalnika je bil do nedavnega mogoč prikaz statističnih podatkov in kazalnikov o študentih s tujim državljanstvom. Zaradi zgoraj omenjenih metodoloških pomanjkljivosti je od študijskega leta 2003/2004 vprašalnik UOE dopolnjen z vprašanjem o študentih nerezidentih, čeprav za nekatere evropske države tega podatka (še) ni. Podatki o študentih s tujim državljanstvom in o študentih nerezidentih države, v kateri študirajo, so pridobljeni enkrat na leto glede na državo, v katero odidejo na študij, in sicer na enak način (z istim vprašalnikom⁹) kakor podatki o študentih, ki so državljani izbrane države (Eurostat Queen Tree, 2008).

Število državljanov neke države na študiju v tujini je (praviloma) podcenjeno. Po Evropi se zbirajo le statistični podatki o številu tujih študentov v državi, medtem ko se število domačih študentov na študiju v tujini izračunava na podlagi nacionalne pripadnosti študentov v tujih državah (Richters in Teichler, 2006, str. 79). Težava je, da za vse države, v katerih študenti neke države študirajo, podatki niso dosegljivi. Iz Eurostatove statistike je denimo razvidno število študentov izbrane (evropske) države na študiju v tujini, vendar pa niso prikazane vse države, v katerih študenti neke države študirajo.

Obstoječi mednarodni statistični podatki in kazalniki o mednarodni mobilnosti študentov so razmeroma skopi. Teme, ki jih prikazujejo mednarodno dosegljivi statistični viri in publikacije, so precej skromne. Večina publikacij prikazuje statistične podatke in kazalnike o tujih študentih (spol, stopnja izobraževanja po Isced 97, vrsta študijskega programa, področje izobraževanja ipd.), redkeje podatke o številu tujih diplomantov in še nekatere podatke (o trajanju študija v tujini) (Richters in Teichler, 2006, str. 79; Eurostat – Population and social conditions, 2008; Education at a glance, 2007; Key data on higher education in Europe, 2007). Poleg tega dosegljivi statistični viri omogočajo pridobitev podatka o tujih študentih v državi v izbranem letu, ne pa tudi o številu posameznikov, vključenih v študij v tujini v študijskem obdobju ipd. Zato je mednarodna primerjava nekaterih statističnih podatkov in kazalnikov o tujih študentih in tujih diplomantih v Sloveniji z drugimi evropskimi državami omejena. Poleg tega manjkajo statistični podatki in kazalniki o številu tujih programov in tujih visokošolskih zavodov v državi.

Podatki o številu študentov, vključenih v razne programe izmenjav, praviloma niso zajeti v statistično raziskavo v okviru vprašalnika UOE. Podatki o študentih programa Erasmus in drugih izmenjavah študentov so pridobljeni z zbiranjem statističnih podatkov v okviru omenjenega programa ter praviloma niso zajeti v raziskavo UOE. Obe vrsti statističnih podatkov sta nekako komplementarni, saj naj bi bili programi izmenjav študentov in druge krajše izmenjave izključeni iz vprašalnika UOE, če trajajo manj kakor eno leto

⁹ V Sloveniji je to vprašalnik ŠOL-ŠTUD.

(Detailed analysis of progress, 2006). Poleg tega se istovrstni in različni podatki zbirajo na različnih nivojih (institucionalni, nacionalni – ministrstva, nacionalne agencije, ki vodijo programe, in nadnacionalni) in možno je različno razumevanje definicij, zaradi česar (lahko) pride do razlik podatkih.

3.2 Tuji študenti in tuji diplomanti terciarnega izobraževanja v Sloveniji – primerjava z državami EU

V poglavju bomo prikazali gibanje tujih študentov (s tujim državljanstvom in nato še nerezidentov; za pojasnilo glej Okvir 3 v poglavju 3.1) v Sloveniji z mednarodno primerjavo, nato pa gibanje tujih diplomantov v Sloveniji in dejavnike, ki vplivajo na odločitev za študij v tujini. Obenem opozarjamo, da so razpoložljivi podatki precej skromni, to še posebej velja za podatke o študentih na študiju v tujini.

3.2.1 Tuji študenti v terciarnem izobraževanju

Število tujih študentov terciarnega izobraževanja¹⁰ v Sloveniji narašča hitreje kakor v večini drugih držav EU-27, delež tujih študentov v skupnem številu študentov¹¹ terciarnega izobraževanja pa je med najnižjimi v primerjavi z drugimi evropskimi državami. V Sloveniji je bilo v študijskem letu 2007/2008 1.674 tujih študentov terciarnega izobraževanja, kar je za 10,8 % več leta 2006/2007, to pa je pomenilo nadaljevanje pozitivne tendence števila tujih študentov iz obdobja 2000/2001–2006/2007. V obdobju 2000/2001–2007/2008 se je število tujih študentov povečalo za 93,8 %. Slovenija se po (sorazmerni) rasti števila tujih študentov med letoma 2005 in 2006 (gl. Slika 3 na str. 11) in v obdobju 2000–2006 uvršča v zgornjo polovico držav EU-27, vendar se je zaradi hkrati hitrega naraščanja skupnega števila študentov delež tujih študentov ohranjal na nizki ravni. V letu 2006¹² je znašal 1,2 %, s čimer Slovenija dosega enega najnižjih deležev tujih študentov med evropskimi državami (gl. Tabelo 1). Med letoma 2005 in 2006 se je kakor v obdobju 2000–2005 ta delež povečal manj kakor v večini evropskih držav. V Sloveniji se je delež tujih študentov povečal tudi v študijskem letu 2006/2007 (tega leta je znašal 1,3 %) in v letu 2007/2008, ko je znašal 1,5 %. Cilj, povečevanje mednarodne mobilnosti študentov, kar predvidevajo nekateri nacionalni strateški dokumenti na področju izobraževanja, se uresničuje, vendar počasi.

Delež študentov iz držav EU-27, EGP¹³ in držav kandidat v skupnem številu študentov je v Sloveniji nizek in se ohranja na približno isti ravni. Za merjenje mednarodne mobilnosti študentov znotraj evropskega visokošolskega prostora se uporabljata kazalnika delež študentov v terciarnem izobraževanju iz držav EU-27, EGP in držav kandidat ter delež študentov na študiju v drugi državi EU-27, EGP in državi kandidati v skupnem številu študentov. V Sloveniji je delež tujih študentov iz omenjenih držav v skupnem številu študentov nižji od večine drugih evropskih držav in tudi nižji od evropskega povprečja (2006: Slovenija: 0,8 %; EU-27: 2,9 %) ter se je v obdobju 2000–2006 ohranjal na približno isti ravni.

Večina tujih študentov je iz držav republik nekdanje Jugoslavije, z državljanstvom ene od njih. V letu 2007/2008 je bilo iz teh držav v Sloveniji 75,4% tujih študentov, največ s hrvaškim državljanstvom (gl. Slika 4 na str. 11). Na visoki delež študentov iz držav republik nekdanje Jugoslavije verjetno vplivajo kulturne, zgodovinske, geografske, gospodarske in druge vezi ter sorodnost jezika, kar so tudi po navedbah OECD

¹⁰ Gl. opombo 3 na str. 1.

¹¹ Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih študentov terciarnega izobraževanja / skupno število študentov (domačih in tujih), vpisanih v terciarno izobraževanje) * 100.

¹² Študijsko leto 2005/2006.

¹³ Evropski gospodarski prostor.

pogosti dejavniki, ki vplivajo na število tujih študentov v neki državi (Internalisation and trade in higher education, 2004, str. 30). Med državami EU-27 je največ študentov iz bližnje Italije (6,9 %).

Število študentov nerezidentov (brez stalnega prebivališča) je nižje od števila študentov s tujim državljanstvom. Kakor smo že omenili, so podatki o številu študentov nerezidentov na razpolago od leta 2004, to število pa je v Sloveniji po pričakovanju manjše od števila študentov s tujim državljanstvom. V letu 2006 jih je bilo 1.089 – v primerjavi z letom 2005 jih je več za 0,1 %, njihovo število pa se je v relativnem smislu povečalo manj kakor v večini evropskih držav (gl. tudi Tabela 2 na str. 12).

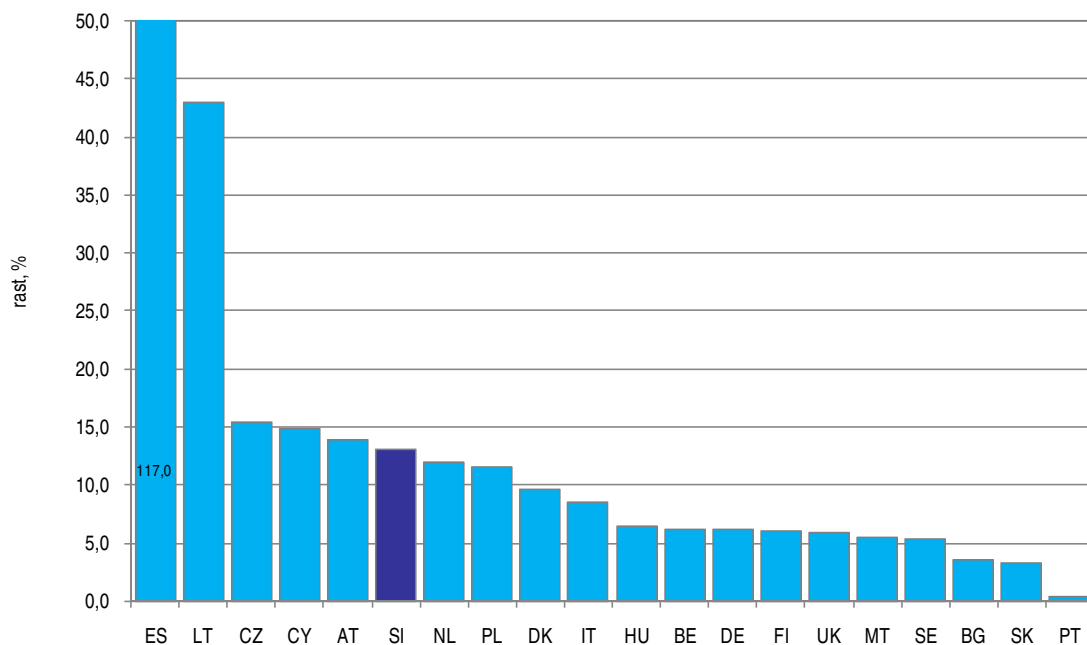
Tabela 1: Tuji študenti v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države EU-27, 2000–2006

	Študenti s tujim državljanstvom					Študenti nerezidenti	
	Število	Sprememba števila, v %	Delež v skupnem številu vpisanih, v %			Delež v skupnem številu vpisanih, v %	
			2006	2000–2006	2000	2005	2006
Belgija	40.607	–	–	9,8	10,3	5,4	6,3
Bolgarija	89.96	10,8	3,1	3,6	3,7	–	–
Češka	21.395	275,5	2,2	5,5	6,3	–	5,1
Danska	19.123	48,6	6,8	7,5	8,4	4,4	5,3
Nemčija	261.363	39,7	9,1	10,9	11,4	–	–
Estonija	2.151	149,2	1,6	–	3,1	1,3	1,4
Irska	–	–	4,6	–	–	–	–
Španija	51.013	100,0	1,4	1,3	2,9	0,7	0,7
Francija	247.510	–	–	–	11,2	10,8	–
Italija	48.766	95,6	1,4	2,2	2,4	–	–
Ciper	5.630	178,0	19,4	24,4	27,3	23,6	25,8
Latvija	1.423	-76,2	6,6	–	–	1,3	1,1
Litva	1.226	127,5	0,4	0,4	0,6	0,4	0,6
Madžarska	14.491	46,3	3,2	3,1	3,3	2,7	2,8
Malta	638	79,2	5,6	6,4	7,2	0,0	0,0
Nizozemska	35.374	152,5	2,9	5,6	6,1	4,7	4,7
Avstrija	39.329	9,6	13,7	14,1	15,5	11,0	12,0
Poljska	11.365	85,5	0,4	0,5	0,5	–	–
Portugalska	17.077	52,8	3,0	4,5	4,6	–	–
Romunija	11.790	-6,4	2,8	–	1,4	–	–
Slovenija	1.390	78,7	0,9	1,1	1,2	1,0	0,9
Slovaška	1.733	10,4	1,2	0,9	0,9	0,9	0,8
Finska	8.955	60,8	2,1	2,8	2,9	–	–
Švedska	41.410	62,1	7,4	9,2	9,8	4,7	5,0
Združ. kraljestvo	418.353	87,7	11,0	17,3	17,9	13,9	14,1

Vir: Eurostat, Population and social conditions (2008); lastni preračuni.

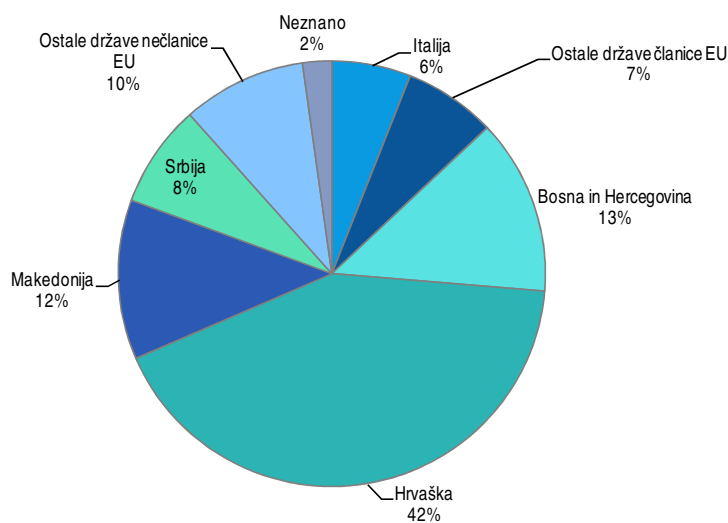
Opomba: Za Luksemburg in Grčijo ni podatka.

Slika 3: Sprememba števila tujih študentov v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države EU, 2005–2006, v %

Vir: Eurostat, Population and social conditions (2008); lastni preračuni.

Slika 4: Struktura tujih študentov v Sloveniji, glede na državo državljanstva, 2007/2008, v %

Vir: SURS, interni podatki (2008).

3.2.1.1 Tuji študenti v Sloveniji po vrstah študijskih programov

K okrepitvi števila tujih študentov v terciarnem izobraževanju¹⁴ v letu 2007/2008 je največ prispevalo povečanje števila vpisanih v visokošolski dodiplomski študij. Na slednji vrsti študijskega programa se je

¹⁴ Gl. opombo 3 na str. 1.

število tujih študentov med letoma 2006/2007 in 2007/2008 v absolutnem smislu najbolj povečalo, medtem ko se je v relativnem smislu najbolj povečalo pri doktorskem študiju (gl. Tabela 2). Ker Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 predvideva v visokem šolstvu uvajanje pedagoškega procesa praviloma tudi v angleškem jeziku na tretji stopnji (gl. poglavje o dejavnikih, ki vplivajo na izbiro države študija), predvidevamo nadaljevanje rasti števila tujih študentov na doktorskem študiju tudi v prihodnje.

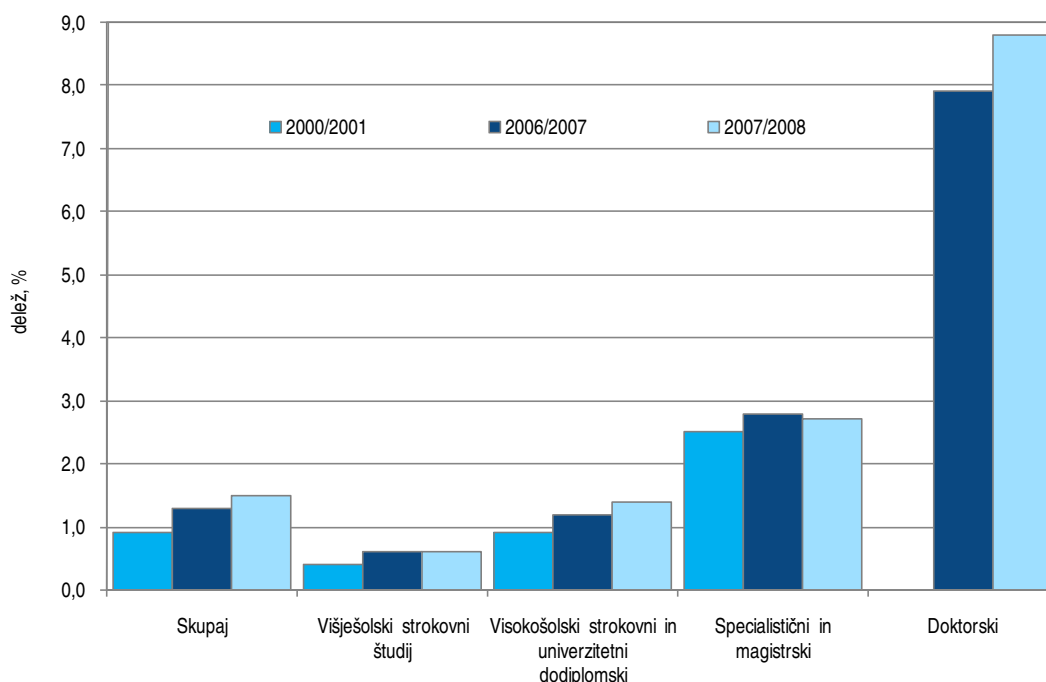
Tabela 2: Število in struktura tujih študentov v terciarnem izobraževanju, skupaj in glede na vrsto študijskega programa, Slovenija, 2000/2001–2007/2008

	Število	Sprememba števila, v %		Struktura tujih študentov, glede na vrsto študijskega programa, v %		
		2006/07–2007/08	2000/01–2007/08	2000/2001	2006/2007	2007/2008
Skupaj	1.674	10,8	93,8	100,0	100,0	100,0
Višješolski strokovni	98	6,5	476,5	2,0	6,1	5,9
Visokošolski dodiplomski	1.215	9,4	62	86,8	73,5	72,6
Specialistični in magistrski	221	5,7	127,8	11,2	13,8	13,2
Doktorski	140	41,4	-	-	6,6	8,4

Vir: SI-STAT podatkovni portal (2008); Statistične informacije Statistične informacije, Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/2007, Statistični letopis 2001, SURS, interni podatki (2008); lastni preračuni.

Opomba: Za vpisane v doktorski študij za študijsko leto 2000/2001 še ni bilo podatka.

Slika 5: Delež tujih študentov v primerjavi s skupnim številom študentov v terciarnem izobraževanju, skupaj in po vrstah študijskih programov, Slovenija, 2000/2001–2007/2008, v %

Vir: SI-STAT podatkovni portal (2008); Statistične informacije Statistične informacije, Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/2007, Statistični letopis 2001; SURS, interni podatki (2008); lastni preračuni.

Opomba: Za vpisane v doktorski študij za študijsko leto 2000/2001 še ni bilo podatka.

Tabela 3: Delež tujih študentov v terciarnem izobraževanju, glede na vrsto študijskega programa, in delež tujih študentov, vpisanih v doktorski študij, v skupnem številu tujih študentov, 2005 in 2006, Slovenija in države EU

	Struktura tujih študentov v terciarnem izobraževanju glede na vrsto študijskega programa ¹ , v %		Deleži tujih študentov po posameznih vrstah študijskih programov ² , v %			
	5 (A in B) ³	6 ¹	Programi 5 (A in B)		Programi 6	
	2006	2006	2005	2006	2005	2006
Belgija	95,1	4,9	9,4	11,5	30,8	31,0
Bolgarija	96,2	3,8	3,6	3,6	7,5	6,7
Češka	91,6	8,4	5,4	6,2	7,2	8,0
Danska	95,2	4,8	7,3	8,1	18,5	19,2
Nemčija	–	–	–	11,4	–	–
Estonija	96,9	3,1	–	3,1	–	3,4
Grčija	97,5	2,5	–	2,6	–	1,8
Španija	71,0	29,0	–	2,1	–	19,2
Francija	89,9	10,1	–	10,4	–	35,8
Italija	96,1	3,9	2,2	2,4	4,3	5,0
Ciper	99,6	0,4	24,6	27,6	10,4	8,3
Latvija	99,4	0,6		1,1		0,4
Litva	99,2	0,8	0,4	0,6	0,3	0,3
Madžarska	95,6	4,4	3,0	3,2	8,6	8,1
Malta	99,7	0,3	6,4	7,2	3,8	3,1
Avstrija	91,0	9,0	–	–	20,2	20,9
Poljska	91,7	8,3	0,4	0,5	3,2	2,9
Portugalska	90,8	9,2	4,3	4,5	7,3	7,7
Romunija	93,3	6,7	–	1,4	–	3,7
Slovenija	95,8	4,2	1,1	1,2	4,9	5,5
Slovaška	95,6	4,4	0,9	0,9	0,8	0,7
Finska	81,4	18,6	2,4		7,3	7,5
Švedska	89,3	10,7	8,6	9,2	20,3	20,6
Združ. kraljestvo	93,5	6,5	16,2	31,7	41,4	52,1

Vir: Eurostat, Population and social conditions (2008); lastni preračuni.

Opombe: Za Luksemburg, Irsko in Nizozemsko ni podatka. ¹ Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih študentov v izbranem študijskem programu / skupno število tujih študentov v terciarnem izobraževanju) * 100. ² Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih študentov na izbranem študijskem programu / skupno število (domačih in tujih) študentov, vpisanih na izbran študijski program)*100. ³ Programi 5(A in B) v Sloveniji zajemajo višješolski strokovni študij, visokošolski strokovni študij, univerzitetni dodiplomski študij, magistrski in specialistični študij, medtem ko so programi 6 doktorski programi.

Delež tujih študentov¹⁵ je najvišji na doktorskem študiju, kjer se je v letu 2006/2007 tudi najbolj povečal (gl. Sliko 5 na prejšnji strani). Za Slovenijo so izračuni o deležu tujih študentov doktorskega študija možni za obdobje od leta 2004/2005, v letu 2007/2008 pa je ta delež znašal 8,8% (gl. Sliko 5), kar je za 0,9 o.t. več kot v letu 2006/2007 in pomeni nadaljevanje pozitivne tendence iz preteklih let. V letu 2006 se je Slovenija s 5,5 % tujih študentov na doktorskem študiju uvrstila v spodnjo polovico evropskih držav. V Sloveniji je, podobno kakor v večini drugih evropskih držav, delež tujih študentov na doktorskem študiju (Isced6) višji kakor na nižjih ravneh visokošolskega izobraževanja (gl. Tabela 3). Razlog za to je lahko tudi, da ekonomske koristi od študija v tujini naraščajo s stopnjo izobrazbe, zaradi česar se posamezniki raje odločajo za študij v tujini na višjih stopnjah izobraževanja (Trends in international migration, 2001, str. 107), mogoče pa

¹⁵ Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih študentov na doktorskem študiju / skupno število (domačih in tujih) študentov, vpisanih na doktorskih študij)*100.

je tudi, da države bolj spodbujajo tuje študente k vpisu v doktorski študij kakor v nižje ravni terciarnega izobraževanja.

3.2.2 Tuji diplomanti terciarnega izobraževanja

Število tujih diplomantov terciarnega izobraževanja v Sloveniji počasi narašča. Posledica naraščanja števila tujih študentov terciarnega izobraževanja je tudi naraščanje števila tujih diplomantov. V letu 2006¹⁶ je doseglo 162 (gl. Slika 6), rast števila tujih diplomantov pa je bila v obdobju 2000–2006 enaka rasti skupnega števila diplomantov terciarnega izobraževanja¹⁷ (število je naraslo za približno polovico), zaradi česar se je delež prvih v skupnem številu ohranjal na približno isti ravni (gl. Tabela 3). Ker število tujih študentov v terciarnem izobraževanju v Sloveniji narašča, pričakujemo v prihodnjih letih tudi nadaljevanje rasti števila tujih diplomantov.

Rast števila tujih študentov doktorskega študija v Sloveniji bo vplivala na rast števila tujih doktorandov. Ker se število tujih študentov na doktorskem študiju povečuje, domnevamo, da se bo število tujih doktorandov v prihodnjih letih povečalo. Od cilja, ki ga navaja Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010, ki predvideva 6 % doktorjev iz tujine, pa je bila Slovenija v letu 2006 z 2,0 % tujih doktorandov še precej oddaljena (gl. Tabela 4).

Tabela 4: Tuji diplomanti terciarnega izobraževanja, skupaj in glede na vrsto študijskega programa, Slovenija, 2000–2006

	Število	Delež tujih diplomantov v skupnem številu diplomantov ¹ , skupaj in glede na vrsto programa, v %			Struktura tujih diplomantov, glede na vrsto študijskega programa ² , v %		
		2006	2000	2005	2006	2000	2005
Skupaj	162	0,9	0,9	0,9	100,0	100,0	100,0
Višješolski strokovni	30	0,1	1,0	1,1	1,9	17,0	18,5
Visokošolski dodiplomski	85	1,0	0,7	0,7	82,2	61,7	52,5
Specialistični in magistrski	39	1,5	1,7	2,6	10,3	13,5	24,1
Doktorski	8	2,0	3,0	2,0	5,6	7,8	4,9

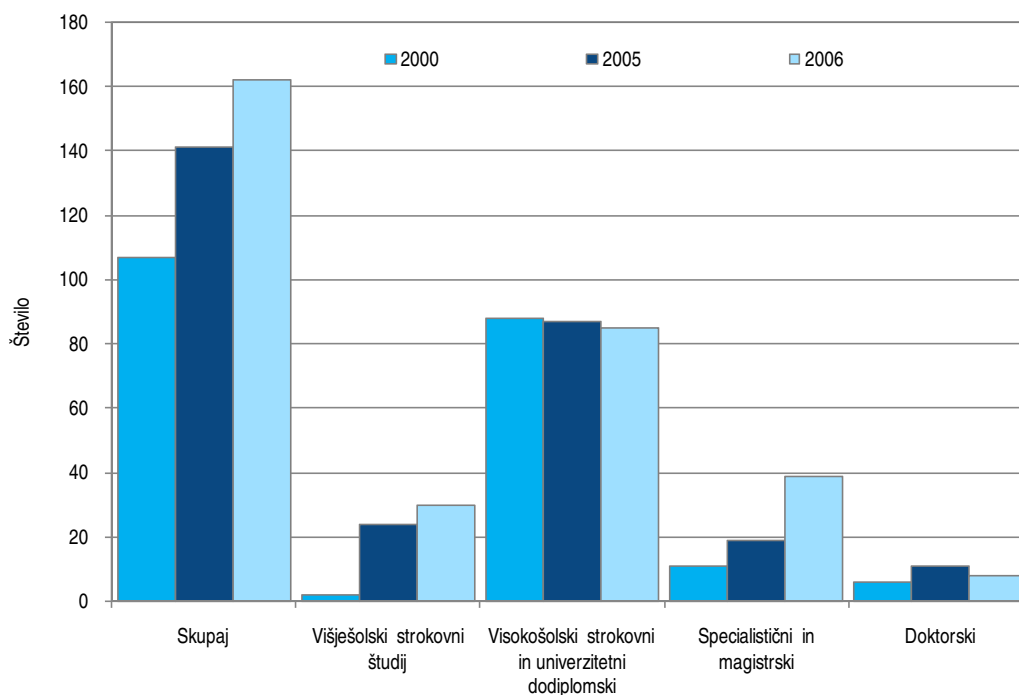
Vir: SI-STAT – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje (2008); Statistični letopis 2001 (2001), SURS, interni podatki, 2008.

Opombi: ¹ Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih diplomantov, na izbranem študijskem programu / skupno število (domačih in tujih) diplomantov, na izbranem študijskem programu)*100. ² Metodologija izračuna kazalnika: (število tujih diplomantov izbranega študijskega programa / skupno število (domačih in tujih) diplomantov izbranega študijskega programa)*100.

¹⁶ Podatki o diplomantih se nanašajo na koledarsko leto.

¹⁷ Domačih in tujih diplomantov.

Slika 6: Število tujih diplomantov, skupaj in glede na vrsto študijskega programa v terciarnem izobraževanju, Slovenija, 2000–2006, v %

Vir: SI-STAT – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje (2008); Statistični letopis 2001 (2001), SURS, interni podatki, 2008.

3.3 Študenti na študiju v tujini

V poglavju prikazujemo gibanje števila slovenskih študentov na študiju v tujini, medtem ko gibanja števila slovenskih diplomantov na študiju v tujini zaradi odsotnosti statističnih podatkov ne moremo prikazati.

V letu 2006 se je število slovenskih študentov na študiju v tujini povečalo, vendar počasneje kakor v večini preostalih evropskih držav. Med letoma 2005 in 2006 se je povečalo za 8,9 % in v letu 2006 znašalo 2.505 (gl. tudi Slika 7), Slovenija pa se po rasti tega števila, pa tudi po rasti deleža študentov na študiju v tujini v primerjavi s skupnim številom študentov v terciarnem izobraževanju¹⁸ uvršča v spodnjo polovico evropskih držav. V spodnjo polovico evropskih držav se uvršča tudi po rasti števila študentov na študiju v tujini v obdobju 2000–2006¹⁹ (gl. Tabela 5). Delež študentov na študiju v tujini se je v letu 2006 sicer povečal in dosegel 2,2 % (gl. Tabela 5), vendar je v primerjavi z evropskimi državami precej skromen. Najvišje deleže študentov na študiju v tujini imajo nekatere države z malo prebivalstva in za njimi Slovenija precej zaostaja. Praviloma se posamezniki iz majhnih držav pogosteje odločajo za študij v tujini, na kar največkrat vpliva skromnejša ponudba študijskih programov v primerjavi z velikimi državami (Trends in international migration, 2001).

Večina slovenskih študentov v tujini študira v bližnjih državah EU27. V letu 2006 je največ slovenskih študentov študiralo v Nemčiji (23,6%), na drugem mestu je Avstrija (22,0%), sledita Italija (15,8 %) in Združeno kraljestvo (12,8 %). Na visok delež slovenskih študentov v prvih treh navedenih državah verjetno

¹⁸ Metodologija izračuna kazalnika: (študenti z državljanstvom izbrane države na študiju v tujini) / (študenti z državljanstvom izbrane države na študiju doma in v tujini (niso pa upoštevani študenti s tujim državljanstvom v izbrani državi)) * 100).

¹⁹ Za leti 2005 in 2006 ni na razpolago podatkov o številu študentov na študiju v ZDA, medtem ko je za leto 2000 v skupnem številu študentov v tujini zajet tudi podatek o številu študentov na študiju v ZDA, kar posledično vpliva na vrednost kazalnika.

vplivajo geografska bližina, podobna mentaliteta (Nemčija, Avstrija) in znanje tujih jezikov. Večina srednješolcev v Sloveniji se kot drugi tuji jezik uči nemščino, medtem ko je italijanščina na dvojezičnih območjih v Sloveniji tudi učni jezik, kar vpliva na odločitev za študij v Italiji. Na visok delež slovenskih študentov v Združenem kraljestvu pa verjetno vplivata kakovost visokošolskega sistema in angleščina kot tuji jezik. Vendar pa bi bila struktura slovenskih študentov na študiju v tujini glede na državo študija drugačna, če bi upoštevali tudi podatke o številu slovenskih študentov na študiju v ZDA (za leti 2005 in 2006 slednjih podatkov namreč ni na razpolago).

Tabela 5: Študenti terciarnega izobraževanja na študiju v tujini, Slovenija in države EU27, 2000–2006

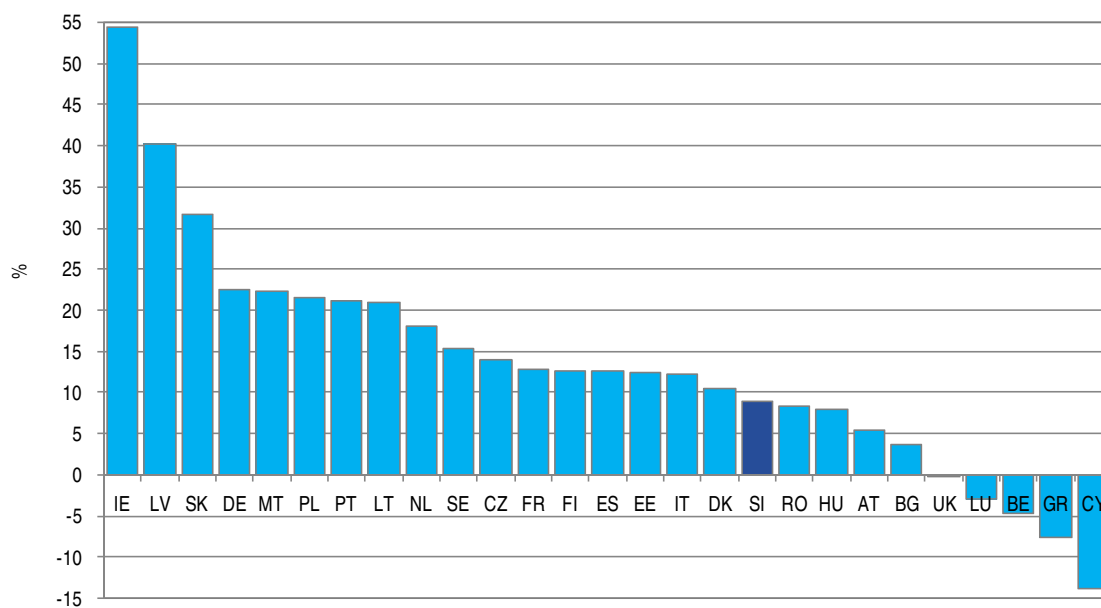
	Študenti s tujim državljanstvom					Domači študenti na študiju v tujini		
	Število	Sprememba števila, v %	Delež v skupnem številu vpisanih ¹ , v %			Delež študentov, ki študirajo v drugi državi EU 27, EGP ali državi kandidatki v skupnem številu vpisanih študentov, v %		
			2006	2000– 2006	2000	2005	2006	2000
Belgija	9.219	8,6	–	2,7	2,5	2,4	2,6	2,5
Bolgarija	23.131	108,3	4,2	8,9	9,0	3,2	8,7	8,9
Češka	6.715	61,9	1,6	1,8	2,1	1,3	1,8	2
Danska	5.616	-5,2	3,3	2,3	2,6	2,7	2,3	2,6
Nemčija	65.809	51,7	2,3	2,6	3,1	1,8	2,2	2,8
Estonija	2.862	77,1	3,0	3,6	4,1	2,5	3,6	4,1
Irska	27.704	62,4	10,0	8,8	–	9,4	8,7	13,8
Grčija	37.131	-40,3	–	5,9	–	12,4	5,9	5,5
Španija	24.455	-0,9	1,3	1,2	1,4	1,1	1,1	1,3
Francija	50.779	24,3	–	2,0	2,5	1,8	2	2,4
Italija	39.120	16,6	1,9	1,7	1,9	1,7	1,5	1,7
Ciper	16.985	84,3	52,3	56,5	53,2	46,5	56,5	53,2
Latvija	2.975	108,2	1,6	1,6	2,2	1,3	1,7	2,2
Litva	6.153	132,5	2,1	2,6	3,0	1,8	2,6	3
Luksemburg	6.831	29,6	–	–	–	74,5	–	80,8
Madžarska	7.318	11,0	2,2	1,6	1,7	1,7	1,5	1,7
Malta	922	54,7	9,1	7,9	10,0	8,2	7,8	10
Nizozemska	11.734	6,9	2,3	1,8	2,1	1,9	1,8	2,1
Avstrija	11.168	9,7	4,3	4,8	5,0	3,8	4,4	4,6
Poljska	34.230	108,5	1,0	1,3	1,6	0,9	1,3	1,6
Portugalska	14.399	54,9	2,5	3,2	3,9	2,3	2,9	3,7
Romunija	19.432	109,7	2,1	2,4	2,3	1,5	2,3	2,2
Slovenija	2.505	19,6	2,5	2,0	2,2	2,2	2	2,1
Slovaška	22.494	382,7	3,4	8,7	10,3	3	8,6	10,2
Finska	9.244	-2,8	3,5	2,7	3,0	3,2	2,7	3
Švedska	10.621	-22,0	4,1	2,3	2,7	2,7	2,2	2,7
Združ. kraljestvo	9.566	-48,9	1,0	0,5	0,5	0,6	0,4	0,7

Vir: Eurostat, Population and social conditions (2008), lastni preračuni.

Opomba: Delež študentov na študiju v tujini je verjetno višji od izračunanega, saj ni podatkov za nekatere evropske države, poleg tega manjkajo podatki za veliko drugih držav. Za leti 2005 in 2006 ni podatkov o številu študentov na študiju v ZDA, medtem ko so za leto 2000 zajeti tudi ti, kar posledično vpliva na vrednost izračunanega kazalnika. ¹ Metodologija izračuna kazalnika: (študenti z državljanstvom izbrane države na študiju v tujini) / (študenti z državljanstvom izbrane države na študiju doma in v tujini (niso pa upoštevani študenti s tujim državljanstvom v izbrani državi)) * 100.

Slovenskih študentov na študiju v tujini je več od tujih študentov v Sloveniji, razmerje med prvimi in drugimi pa se zmanjšuje. V letu 2006 je to razmerje znašalo 1,8 (v letu 2005: 1,9; leta 2000: 2,7). Največje razmerje med številom študentov na študiju v tujini in številom domačih študentov na študiju v tujini dosegajo nekatere nove članice EU, najmanjše pa velike zahodnoevropske države.

Slika 7: Sprememba števila študentov na študiju v tujini, Slovenija in države EU-27, 2005–2006, v %

Vir: Eurostat, Population and social conditions (2008); lastni preračuni.

4 KRATKOROČNA MEDNARODNA MOBILNOST ŠTUDENTOV

Kakor smo že omenili, poleg »dolgotrajne« mobilnosti študentov obstaja še kratkoročna oziroma mobilnost za »kreditne točke«, ko študent odide na študij v tujino za krajši čas (na primer za nekaj mesecev). Izmenjave študentov v Sloveniji potekajo na podlagi programov Erasmus in CEEPUS ter dvostranskih sporazumov. V tem poglavju prikazujemo mednarodno mobilnost študentov v okviru izmenjav, z mednarodno primerjavo z državami EU-27, pri čemer opozarjamo, da so razpoložljivi podatki nepopolni.

4.1 Mednarodne izmenjave študentov na podlagi programov Erasmus in CEEPUS ter dvostranskih sporazumov

Glavni program EU mednarodne mobilnosti študentov v terciarnem izobraževanju je Erasmus program. Erasmus je glavni program mobilnosti EU na področju izobraževanja in usposabljanja, ki se je začel izvajati v študijskem letu 1987/1988 (Erasmus mobilnost ustvarja priložnosti, 2008, str. 4), Slovenija pa se je programu, v katerega so poleg držav članic EU vključene še nekatere druge evropske države²⁰, pridružila v študijskem letu 1999/2000. Glavni cilji programa so izboljšanje kakovosti visokega šolstva, krepitev evropske razsežnosti visokega šolstva ter povečanje obsega mobilnosti študentov in pedagoškega osebja. Po programu Erasmus potekajo poleg mobilnosti študentov še nekatere druge dejavnosti (mednarodna mobilnost pedagoškega osebja (gl. poglavje 6), poletne šole ipd.). Poleg tega Erasmus program podpira tudi projekte skupnega razvoja študijskih modulov/programov. Erasmus je od leta 2007 sektorski program v programu EU Vseživljenjsko učenje²¹. (Erasmus mobilnost ustvarja priložnosti, 2008, str. 4). Od leta 2007 program Vseživljenjsko učenje v okviru svojega sektorskega programa Erasmus pokriva celotno terciarno izobraževanje, medtem ko je v preteklem programskem obdobju 2000-2006 program Socrates II, podprogram Erasmus pokrival mobilnost študentov za študij in pedagoškega osebja za poučevanje na visokošolskih zavodih, medtem ko je bilo višje strokovno šolstvo zajeto v okviru programa Leonardo da Vinci II, ki je pokrival tudi študentsko mobilnost za prakse. Poleg mednarodnih izmenjav po programu Erasmus obstaja v Sloveniji možnost vključitve v CEEPUS²², srednjeevropski program za izmenjavo študentov in učiteljev, ki se je začel izvajati leta 1995 in v katerem sodeluje že 13 držav²³. Študenti pa imajo tudi možnost vključiti se v študij v tujini na podlagi dvostranskih (meddržavnih) dogovorov med Slovenijo in tujo državo (Vezi brez meja, 2008).

Število študentov, vključenih v mednarodne izmenjave se povečuje, struktura udeležencev glede na vrsto programa izmenjave pa se je v obdobju 2000/2001–2005/2006 spremenila. V obravnavanem obdobju se je povečalo število tujih študentov v okviru mednarodnih izmenjav v Sloveniji in število slovenskih študentov na študiju v tujini; skupno število študentov (domačih in tujih) v izmenjavah²⁴ je v letu 2005/2006 doseglo 1.691, kar je pomenilo nadaljevanje rasti iz obdobja 2000/2001–2004/2005. V obdobju 2000/2001–2005/2006 se je spremenila struktura študentov v izmenjavah glede na vrsto programa: povečal se je njihov delež v izmenjavah po programu Erasmus in zmanjšal delež izmenjav po programu CEEPUS (gl. Tabela 6).

²⁰ V študijskem letu so bile poleg držav članic EU-27 v programu Erasmus vključene še Islandija, Liechtenstein, Norveška in Turčija.

²¹ Program Vseživljenjsko učenje vključuje štiri vsebinsko vzporedna programska področja (stebre): (i) šolsko izobraževanje (COMENIUS), (ii) višje strokovno in visokošolsko izobraževanje (ERASMUS), (iii) poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje (Leonardo da Vinci) ter (iv) izobraževanje odraslih (GRUNDTVIG), ki jih dopolnjujejo prečni ukrepi in program Jean Monnet (program Vseživljenjsko učenje, 2008).

²² Angl. Central European exchange program for university studies.

²³ Trenutno sodelujoče države so Slovenija, Avstrija, Poljska, Češka, Slovaška, Bolgarija, Romunija, Hrvaška, Srbija, Makedonija, Črna gora, Bosna in Hercegovina in Kosovo.

²⁴ Zajeti so Erasmus študenti, študenti po programu CEEPUS in študenti na osnovi dvostranskih sporazumov.

Povprečna dolžina Erasmus mobilnosti znaša 5,5 meseca, kar ustreza semestrskim izmenjavam, v programu CEEPUS pa 3 mesece. V obravnavanem obdobju se je število študentov v CEEPUS izmenjavah sicer zmanjšalo, vendar pa se obseg izmenjav v časovnem smislu ni zmanjšal, ker je bil postavljen minimalni čas trajanja vključitve v izmenjavo treh mesecev (in vključitev v izmenjavo za mesec ali dva ni več možna). Pri enakem številu razpoložljivih mesecev izmenjav je število študentov upadlo, ker izmenjave trajajo več časa.

Tabela 6: Izmenjave študentov med Slovenijo in tujino, skupaj in po vrstah programov, 2000/2001–2005/2006

	Število 2005/2006	Sprememba števila študentov, skupaj in po vrstah programa, v %		Struktura študentov glede na vrsto programa oziroma izmenjave, v %		
		2004/2005– 2005/2006	2000/2001– 2005/2006	2000/2001	2004/2005	2005/2006
Slovenski študenti na študiju v tujini:						
Skupaj	959	15,3	155,1	100	100	100
Erasmus	879	18,5	282,2	61,2	89,2	91,7
Ceepus	80	-11,1	-45,2	38,8	10,8	8,3
Dvostranski sporazumi	–	–	–	–	–	–
Tuji študenti v Sloveniji:						
Skupaj	732	24,5	194,0	100	100	100
Erasmus	589	48,7	834,9	21,8	67,3	80,5
Ceepus	91	-37,2	-51,1	64,4	24,7	12,4
Dvostranski sporazumi	52	10,6	30	13,8	11,9	8,8

Vir: Interni podatki CMEPIUS (2008); lastni preračuni.

Študenti imajo tudi možnost praktičnega usposabljanja v tujini. Po zbranih podatkih CMEPIUS-a o mobilnosti terciarnih študentov za prakso v letih 2000-2006 je preko programa Leonardo da Vinci II šlo na mobilnost za praktično usposabljanje 533 študentov. Mobilnost za usposabljanje v tujih podjetjih so se lahko udeležili redni ali izredni študentje višje, visoko ali univerzitetnih študijskih programov z namenom obogatiti svoje teoretično znanje s praktičnimi izkušnjami. Projekte za študente so večinoma prijavljale fakultete, višje šole, univerze in društva.

Slovenija po deležu študentov, ki so bivali v tujini iz študijskih namenov, precej zaostaja za nekaterimi severnoevropskimi državami. Poleg študija se študenti v tujini vključujejo tudi v tečaje tujih jezikov, opravljajo študijske obiske in prakso ipd. Kakor kažejo izsledki raziskave Eurostudent za leto 2006/2007, je 9,3 % slovenskih študentov, zajetih v raziskavo²⁵, odgovorilo, da so bili v tujini zaradi študija²⁶. Slovenija se po deležu študentov, ki so bivali v tujini zaradi študijskih namenov, uvršča v spodnjo polovico evropskih držav, ki so bile zajete v raziskavo, in precej zaostaja za nekaterimi skandinavskimi državami, ki dosegajo najvišje vrednosti obravnavanega kazalnika (Norveška s 19,2 %, Danska s 16,6 % in Finska s 15,5 %). Od slovenskih študentov, ki še niso bivali v tujini iz omenjenih razlogov, jih je 14 % odgovorilo, da bodo v prihodnje iz omenjenih razlogov zagotovo bivali v tujini, 26 % pa verjetno. Ostali so odgovorili z ne.

²⁵ V raziskavo so bili zajeti študenti akademsko usmerjenih programov 5A. V Sloveniji sem spadajo univerzitetni dodiplomski študij, magistrski študij ter prva in druga stopnja.

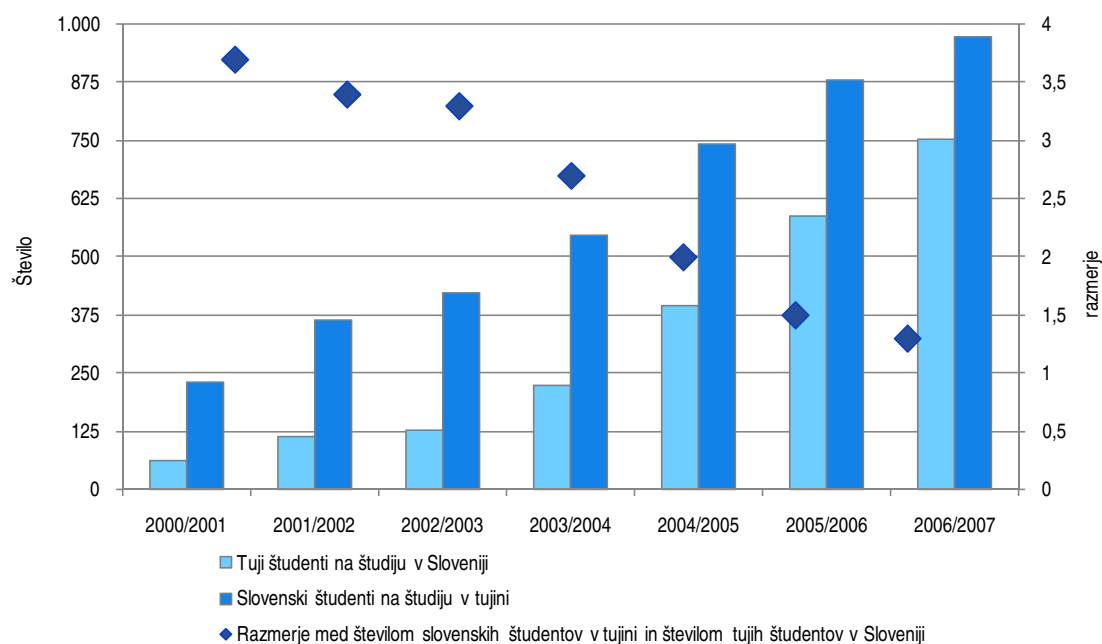
²⁶ Študijski nameni zajemajo študij v tujini, opravljanje prakse, udeležbo na jezikovnih tečajih, študijske obiske ipd.

4.2 Mednarodna mobilnost študentov v okviru programa Erasmus – mednarodna primerjava

Glavni namen programa Erasmus je povečanje mednarodne mobilnosti študentov. Cilji tega programa so izboljšanje strokovnega znanja, pridobitev kulturne izkušnje, izboljšanje znanja tujih jezikov, spodbujanje sodelovanja med ustanovami terciarnega izobraževanja ipd. Študent lahko biva v tujini najmanj tri mesece in največ eno leto, v tujini pa opravi del študijskih obveznosti (Teichler, 2007, str. 4; Erasmus mobilnost študentov, 2008).

Število tujih Erasmus študentov v Sloveniji in število slovenskih Erasmus študentov v tujini narašča, v letu 2006/2007 pa se je absolutno število prvih povečevalo hitreje od števila drugih. V Sloveniji se je med letoma 2005/2006 in 2006/2007 število tujih Erasmus študentov povečalo za 27,7 %, število slovenskih študentov v tujini pa za 10,6 %, kar je pomenilo nadaljevanje pozitivne tendence iz obdobja 2000/2001–2005/2006 (gl. Slika 8). Tudi v absolutnem smislu se je bolj povečalo število tujih Erasmus študentov na študiju v Sloveniji kot slovenskih Erasmus študentov v tujini, kar je prispevalo k zmanjšanju razlike v njunem številu ter k nadaljevanju upadanja razmerja med številom študentov na študiju v tujini in številom tujih študentov v Sloveniji. Med razlogi za močan porast kratkoročne mobilnosti slovenskih študentov v tujini po letu 2004, ko je Slovenija postala polnopravna članica EU, je tudi dejstvo, da so se sredstva za Erasmus povečala za 279 % na 1,1 mio EUR.

Slika 8: Število tujih študentov v Sloveniji in število slovenskih študentov v tujini v okviru programa Erasmus ter razmerje med njima, 2000/2001–2006/2007

Vir: Education and training – Erasmus – statistics (2008); lastni preračuni.

Tabela 7: Število študentov v terciarnem izobraževanju, vključenih v mednarodno izmenjavo po programu Erasmus, Slovenija in države EU-27, 2000/2001–2006/2007

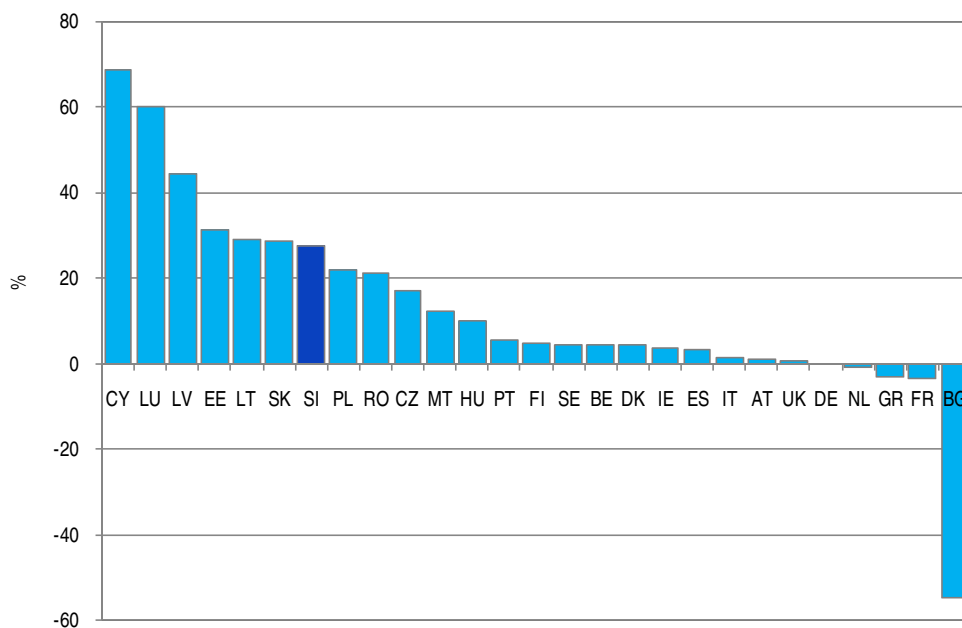
	Tuji Erasmus študenti v državi		Erasmus študenti na študiju v tujini		Domači Erasmus študenti/tuji Erasmus študenti	
	Število	Sprememba števila, v %	Število	Sprememba števila, v %	Razlika: študenti v tujini – tuji študenti v državi	Razmerje: študenti v tujini/ tuji študenti v državi
	2006/2007	2000/2001–2006/2007	2006/2007	2000/2001–2006/2007	2006/2007	2006/2007
Belgija	5.308	41,0	5.119	15,6	-189	1,0
Bolgarija	296	1.038,5	938	135,7	642	3,2
Češka	3.059	454,2	5.079	153,8	2.020	1,7
Danska	4.545	86,7	1.587	-9,3	-2.958	0,3
Nemčija	17.878	17,0	23.884	50,5	6.006	1,3
Estonija	489	482,1	572	124,3	83	1,2
Irska	4.012	26,7	1.524	-7,5	-2.488	0,4
Grčija	1.841	41,4	2.465	32,0	624	1,3
Španija	27.464	61,8	22.322	30,1	-5.142	0,8
Francija	20.673	17,2	22.981	33,9	2.308	1,1
Italija	14.779	67,3	17.195	29,7	2.416	1,2
Ciper	211	-	129	-	-82	0,6
Latvija	373	809,8	807	343,4	434	2,2
Litva	808	1.342,9	2.082	233,7	1.274	2,6
Luksemburg	24	-29,4	170	34,9	146	7,1
Madžarska	1.708	174,2	3.028	51,3	1.320	1,8
Malta	331	394,0	125	35,9	-206	0,4
Nizozemska	6.914	18,4	4.502	8,2	-2.412	0,7
Avstrija	3.776	55,7	4.032	33,3	256	1,1
Poljska	3.730	507,5	11.219	204,0	7.489	3,0
Portugalska	4.787	87,0	4.424	72,2	-363	0,9
Romunija	792	298,0	3.350	76,4	2.558	4,2
Slovenija	752	1.112,9	972	328,2	220	1,3
Slovaška	655	1.029,3	1.346	166,5	691	2,1
Finska	5.998	68,7	3.773	14,8	-2.225	0,6
Švedska	7.359	65,8	2.532	-7,1	-4.827	0,3
Združ. kraljestvo	16.508	-14,6	7.235	-19,8	-9.273	0,4

Vir: Education and training – Erasmus – statistic, (2008); lastni preračuni.

V Sloveniji sta se v letu 2006/2007 število tujih Erasmus študentov in število slovenskih Erasmus študentov na študiju v tujini v relativnem smislu povečala bolj kakor v večini evropskih držav. Kljub ugodni tendenci pa Slovenija po rasti števila omenjenih skupin študentov zaostaja za nekaterimi po številu prebivalcev majhnimi državami (gl. Sliko 9 in 10). Po rasti števila tujih študentov in števila študentov na študiju v tujini v obdobju 2000/2001–2006/2007 se Slovenija uvršča v zgornjo polovico evropskih držav.

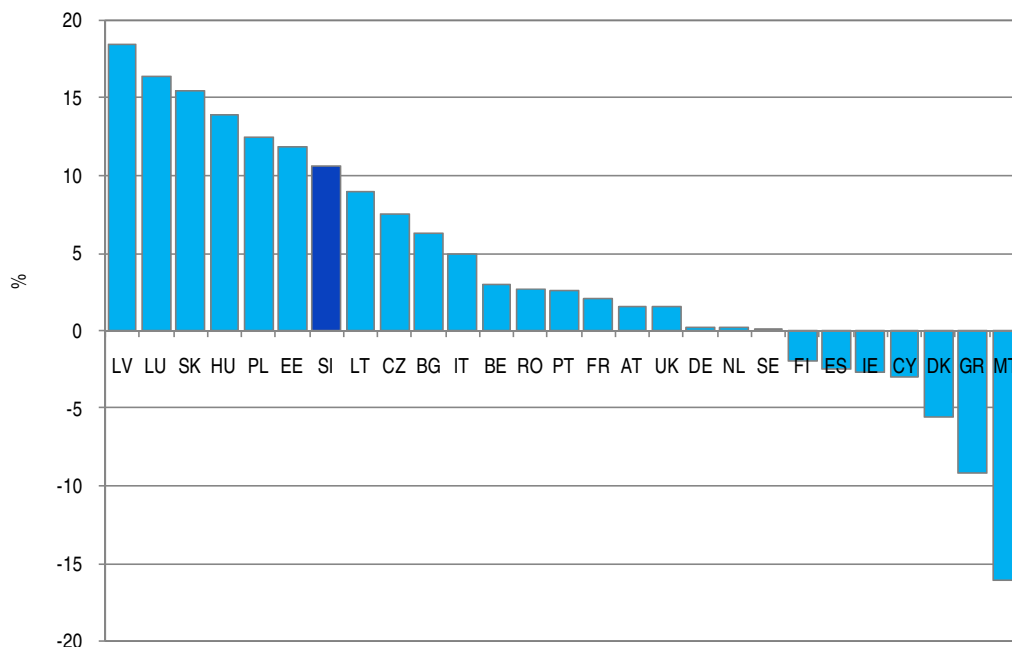
Struktura udeležencev glede na raven študija (dodiplomska, podiplomska) je pri Erasmus študentih drugačna kot pri tujih študentih v okviru dolgoročne mobilnosti (gl. poglavje 3). Specifika krajših mobilnosti, ki se izvajajo preko programa Erasmus je v primerjavi s študijem tujih študentov v Sloveniji v obsegu udeležbe glede na raven študija. V obdobju 2000–2006 je bilo skoraj 90 % študijskih izmenjav v okviru programa Erasmus na dodiplomski ravni študija, ostale pa so bile na podiplomski ravni študija (6 % na specialističnem in magistrskem študiju in 4 % na doktorskem študiju).

Slika 9: Sprememba števila tujih študentov v okviru programa Erasmus, Slovenija in države EU, 2005/2006–2006/2007, v %

Vir: Education and training – Erasmus – statistics, (2008); lastni preračuni.

Slika 10: Sprememba števila domačih študentov v okviru programa Erasmus na študiju v tujini, Slovenija in države EU, 2005/2006–2006/2007, v %

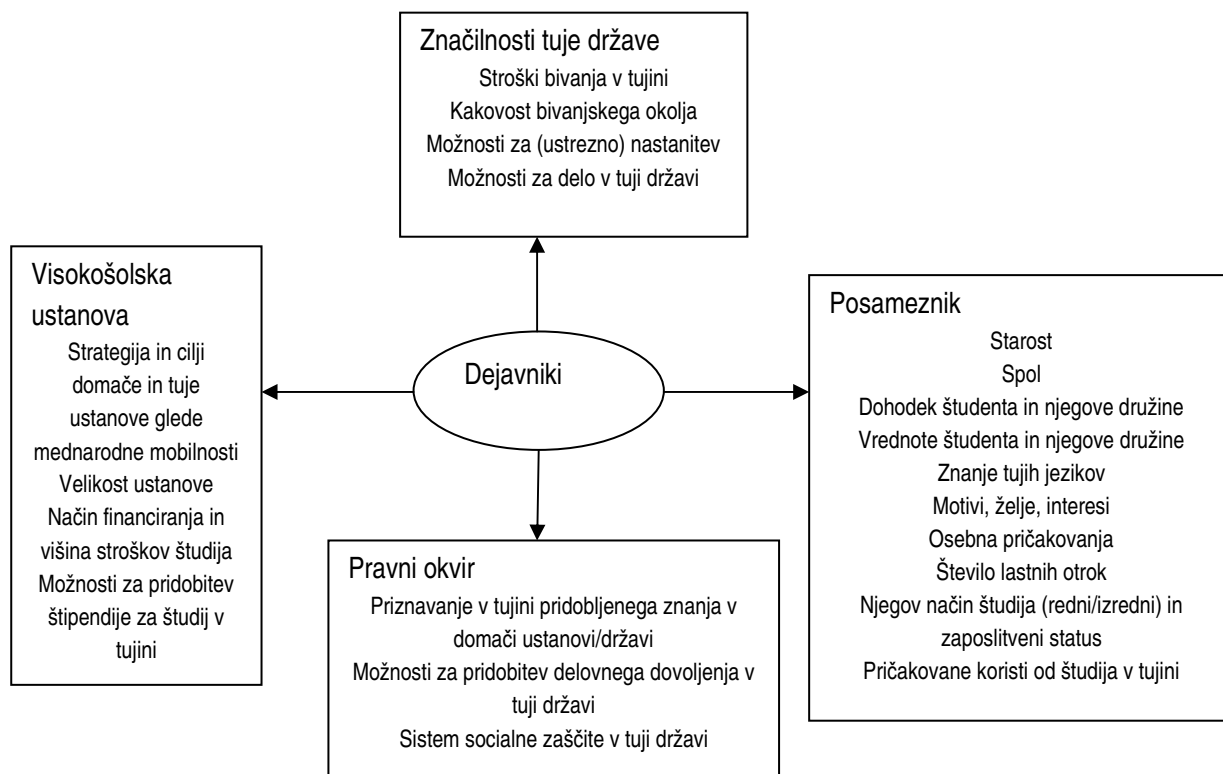

Vir: Education and training – Erasmus – statistics, (2008); lastni preračuni.

5 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NAVZOČNOST TUJIH ŠTUDENTOV V SLOVENIJI IN NA ODLOČITEV SLOVENSkih ŠTUDENTOV ZA ŠTUDIJ V TUJINI

Na odločitev za študij v tujini vplivajo različni dejavniki. Nekateri izvirajo iz posameznika, drugi iz visokošolske ustanove, pravnega okvira tuje države (gl. Slika 11). V poglavju bomo prikazali dejavnike, ki vplivajo na izbiro države študija; opozorili bomo na dejavnike, ki vplivajo na gibanje števila tujih študentov v Sloveniji in dejavnike, ki vplivajo na odločitev slovenskih študentov za študij v tujini.

Slika 11: Dejavniki mednarodne mobilnosti študentov

Vir: Prirejeno po Internalisation and trade in higher education (2004, str. 30); CMEPIUS, 2008.

5.1 Dejavniki, ki vplivajo na navzočnost tujih študentov v Sloveniji

Pomemben dejavnik, ki vpliva na število tujih študentov, je jezik, v katerem poteka pedagoški proces. Največ tistih, ki odidejo na študij v tujino, se odloča za države, v katerih je učni jezik angleški (OECD, Education at a Glance 2006, str. 288). Nekatero evropsko državo zato, da bi pritegnile več tujih študentov, izvajajo študijske programe v angleščini, tudi če ta ni uradni jezik; veliko študijskih programov v angleščini izvajajo nekatere severoevropske države (Danska, Finska, Švedska), nekatere pa le manjše število. V Sloveniji je po Zakonu o visokem šolstvu iz leta 2006 (Uradni list RS, št. 119/2006) učni jezik slovenščina. Če visokošolski zavod opravlja javno službo, se v tujem jeziku lahko izvajajo: (i) študijski programi tujih jezikov, (ii) deli študijskih programov, če pri njih sodelujejo gostujoči visokošolski učitelji iz tujine ali večje število vpisanih študentov, (iii) študijski programi, če se ti na visokošolskem zavodu izvajajo tudi v slovenskem jeziku. Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 predvideva, da bi bili programi prve stopnje praviloma v slovenskem jeziku, o možnosti izvajanja nekaterih programov na drugi stopnji v enem od svetovnih jezikov bi bilo treba razmisliti, medtem ko naj bi potekal pedagoški proces na tretji

stopnji praviloma tudi v enem od svetovnih jezikov. Ker je jezik, v katerem poteka pedagoški proces, eden glavnih dejavnikov, ki vpliva na izbiro države študija, domnevamo, da bo na podlagi ukrepov v resoluciji med posameznimi vrstami programov najhitreje naraščalo število tujcev študentov na doktorskem študiju.

Na število tujih študentov vplivajo tudi možnosti za namestitev v študentskih domovih. Na razmeroma nizko število tujih študentov v Sloveniji verjetno vpliva tudi to, da je bilo za tuje študente na razpolago omejeno število bivalnih mest v študentskih domovih. S študijskim letom 2008/2009 naj bi se te možnosti izboljšale, saj se bo pričel uporabljati nov Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 70/2008), s katerim se dopušča možnost, da se 10 odstotkov zmogljivosti javnih študentskih domov nameni tujim študentom, ki prihajajo na visokošolske zavode v okviru izmenjalnih programov (predvsem Vseživljenjsko učenje).

Delež tujih študentov v Sloveniji, ki prejemajo slovensko štipendijo, je precej nizek. Pogost problem, s katerim se srečujejo študenti v tujini, je financiranje stroškov, povezanih s študijem (šolnine in bivanja). Eden od načinov, s katerim je ta problem mogoče delno ali v celoti rešiti, je pridobitev štipendije, ki jo lahko podeli posameznikova matična država ali država, v katero posameznik odide študirat. Toda podatki kažejo, da je število študentov, ki v Sloveniji nimajo stalnega prebivališča in prejemajo štipendijo, še vedno precej nizko (v letu 2006 je prejemale slovensko štipendijo 60 tujih študentov). Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010 (2007, str. 25) predvideva povečevanje števila štipendij in obsega sredstev za štipendije študentom iz tujine, vendar predvsem na drugi in tretji stopnji študija, ne pa tudi na prvi.

Delež tujih študentov je verjetno nizek tudi zaradi skromne prepoznavnosti Slovenije v tujini. Na število tujih študentov v državi namreč vpliva tudi splošna prepoznavnost države v tujini in informiranost tujih študentov s ponudbo študijskih programov različnih držav. Prepoznavnost Slovenije in ponudba njenih študijskih programov po svetu sta razmeroma skromni, kar zmanjšuje možnosti za vpis tujih študentov pri nas.

Na izbiro države študija vpliva tudi kakovost visokošolskega sistema držav oziroma visokošolskih zavodov. Verjetnost, da se bo posameznik odločil za študij v neki tuji državi, je večja, če je kakovost slednjega boljša kakor v domači in preostalih tujih državah (Higher education in a globalized society, 2004, str. 14). Na mednarodni ravni predstavlja približno merilo kakovosti razmerje med številom študentov²⁷ in številom pedagoškega osebja²⁸, pri čemer manjše število študentov na pedagoškega delavca implicira boljšo kakovost. Slovenija po vrednosti tega razmerja zaostaja za večino evropskih držav²⁹, ki so obenem članice OECD; leta 2005 smo imeli 23 študentov na pedagoškega delavca, medtem ko je povprečje evropskih držav, ki so članice OECD (EU-19) znašalo 16,4. Za merjenje kakovosti univerz na mednarodni ravni se pogosto uporablja šanghajsko lestvico univerz. Od slovenskih univerz se je v letu 2007 ena uvrstila v spodnjo polovico šanghajске lestvice³⁰.

²⁷ Pri študentih so upoštevani: redni študenti+ 1/3 (izredni študenti+ absolventi+ podiplomski študenti) (Statistične informacije št. 160, SURS, 2006).

²⁸ Pri pedagoškem osebju so upoštevani: strokovni pedagoški delavci v višjem strokovnem izobraževanju (predavatelji višjih šol, inštruktorji pri vajah in laboranti) in visokošolski učitelji (docenti, izredni in redni profesorji, predavatelji in višji predavatelji ter lektorji). Znanstveni delavci in visokošolski sodelavci (asistenti, bibliotekarji, strokovni svetniki, višji strokovni sodelavci, strokovni sodelavci in učitelji veščin) niso upoštevani.

²⁹ GI. Poročilo o razvoju, 2008.

³⁰ GI. Čelebič, 2008.

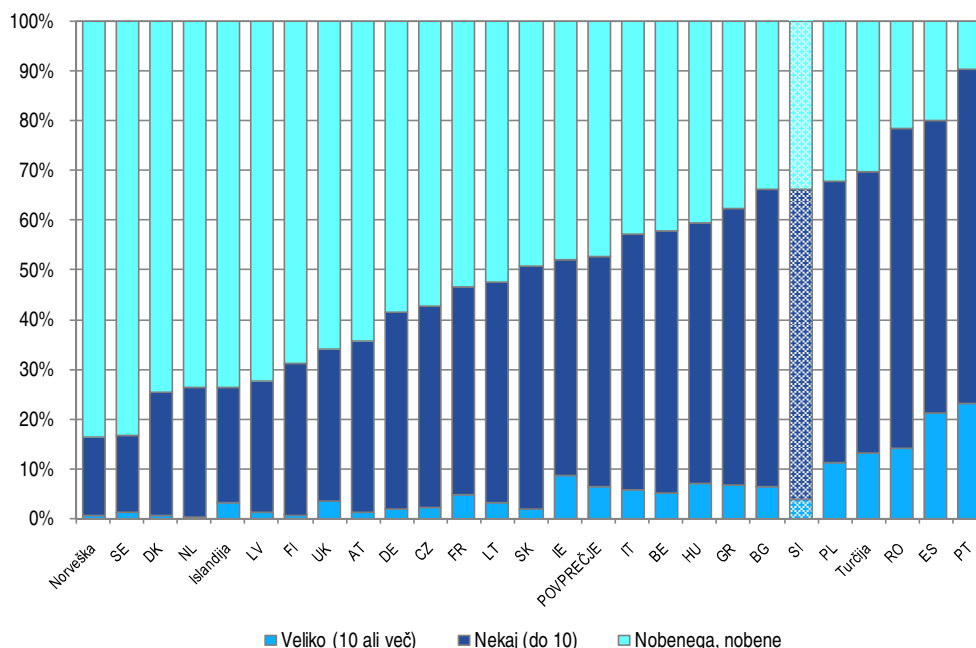
5.2 Dejavniki, ki vplivajo na odločitev slovenskih študentov za študij v tujini

Pomemben dejavnik, ki vpliva na odločitev za študij v tujini, so razpoložljiva denarna sredstva in možnosti. Viri financiranja študija v tujini so lahko programi izmenjav, štipendije države in drugi javni viri ter zasebni viri (Cross-border education, 2007, str. 25). Na odločitev za študij v tujini vpliva tudi višina pričakovanih stroškov, povezanih s študijem (za šolnino in prebivanje). Ti lahko odvrtaajo od študija v tujini, predvsem posameznike iz nižjih socialnih slojev. Predvidevamo, da daljši ko je čas trajanja študija v tujini, bolj stroški študija in bivanja v tujini vplivajo na odločitev posameznika za študij v tujini; pri dolgoročni mobilnosti študentov imajo ti stroški verjetno močnejši vpliv kot pri kratkoročni mobilnosti. Študenti imajo z mednarodnimi izmenjavami praviloma možnost pridobiti štipendijo za študij v tujini, vendar ta pogosto ne zadostuje za pokritje vseh stroškov, kar kažejo tudi izsledki raziskave z naslovom *Evroštudent* (2007). Tako je med študenti, zajetimi v to raziskavo v študijskem letu 2006/2007, delež lastnih sredstev, zaslužek v tujini in delež sredstev družine znašal 56 % v celotnih virih sredstev posameznika, medtem ko so javna sredstva, sredstva države gostiteljice in sredstva EU skupaj dosegla 37 % (preostali delež so predstavljala druga sredstva). O tem, da štipendija pogosto ne zadostuje za pokrivanje stroškov študija, priča tudi podatek, da 56,4 % študentom, ki so iz Slovenije odšli na študij v tujino, štipendija v okviru programa Erasmus ni zadostovala, 40,1 % je zadostovala, 3,5 % pa jih je odgovorilo z *ne vem*. Zato je dodaten finančni vir, poleg štipendije v okviru programa Erasmus, za študij pogosto prispevek staršev in ne preseneča, da je delež študentov iz družin z nadpovprečno visokim dohodkom precej višji od deleža tistih s podpovprečnim dohodkom (nadpovprečni: 36,6 %; podpovprečni: 14,9 %; povprečni: 48,4 %). Primerjava z drugimi državami tudi kaže, da je v Sloveniji študij v tujini teže dostopen kakor v večini drugih držav; po pričakovanju je lažje dostopen v državah, ki imajo višji BDP/prebivalca (denimo v skandinavskih državah) (Otero in McCoshan, 2006a, str. 54). Vendar pa je potrebno opozoriti, da Programi izmenjav same izmenjave sofinancirajo in štipendija nima namena kriti vseh stroškov.

V Sloveniji se kaže vpliv socio-ekonomskega ozadja na vključitev v študij v tujini – problem nezadostnih finančnih virov je pomembna ovira odločitvi za ta študij predvsem pri študentih iz nižjih socialnih slojev. Delež slovenskih študentov na študiju v tujini, z izmenjavo po programu Erasmus, iz nižjega socialnega sloja je nižji od deleža študentov iz višjega in srednjega socialnega sloja (Širok in drugi, 2007). Raziskava Eurostudent (Data reporting modul Eurostudent III, 2005– 2008) pa je pokazala, da je delež študentov, ki so odšli na študij v tujino, najvišji pri posameznikih, ki imajo starše z doseženo visokošolsko izobrazbo, in najnižji pri posameznikih, katerih starši imajo osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Podobno potrjujejo izsledki študije Otero in McCoshan (2006a, str. 54), ki je bila opravljena pri študentih, vključenih v program Erasmus v študijskem letu 2004/2005: med slovenskimi študenti, ki so na vprašanje³¹, ali poznajo kakšnega sposobnega študenta, ki se je zanimal za vključitev v program Erasmus, a se tega ni storil predvsem zaradi finančnih problemov, jih 3,8 % odgovorilo, da poznajo veliko takih, 62,4 %, da jih poznajo nekaj, in 33,8 %, da nobenega (gl. Slika 12).

³¹ Vprašanje se je glasilo: Ali poznate kakšnega sposobnega študenta/-ko, ki se je zanimal/-a za udeležbo pri študiju ERASMUS v tujini, pa se ni odločil/-a za sodelovanje, predvsem zaradi finančnih stroškov (Otero, McCoshan, 2006b): veliko (10 ali več), nekaj (do 10), nobenega, nobene.

Slika 12: Struktura študentov, ki so odgovorili, da poznajo študente, ki bi se vključili v izmenjavo po programu Erasmus, a se iz finančnih razlogov niso, glede na število študentov, v %

Vir: Otero in McCoshan, 2006.

Pogosti dejavnik, ki negativno vpliva na odločitev za študij v tujini med slovenskimi študenti, je slaba podpora mobilnosti doma. Študenti, zajeti v raziskavo Eurostudent (2007), kot najpogostejši razlog, ki vpliva na odločitev za mednarodno mobilnost, navajajo slabo podporo mobilnosti doma (ta razlog je navedlo 58% anketiranih študentov); sem sodijo dostopnost informacij, priznavanje v tujini pridobljenega znanja, pričakovan zastoj pri študiju, slabo vrednotenje tako pridobljene izobrazbe in omejen dostop do programov mobilnosti. Na drugem mestu je finančna negotovost (37%) in na tretjem slabo znanje tujih jezikov (21%). Študenti kot dejavnika, ki negativno vplivata na odločitev za študij v tujini, navajajo tudi pomanjkanje osebne motivacije (19%) in slaba podpora mobilnosti v tuji državi (15%).

Na vključitev v študij v tujini vpliva tudi znanje tujih jezikov. Izsledki raziskave Eurostudent (2007) kažejo na močno pozitivno povezanost med znanjem tujih jezikov in odločitvijo za študij v tujini. Med študenti, ki se odločijo za tak študij, je namreč najvišji delež tistih, ki svoje znanje tujega jezika ocenjujejo kot tekoče oziroma zelo dobro, vključenost v študij v tujini pa s slabšanjem znanja tujega jezika naglo upada in je najnižja pri posameznikih z najslabšim znanjem tujega jezika. Za spodbujanje vključevanja v študij v tujini je smiselno, da visokošolski zavodi spodbujajo študente k vključevanju v jezikovne tečaje. V Sloveniji so se v letu 2006 mladi v srednjem izobraževanju učili v povprečju dva tuja jezika, s čimer se Slovenija uvršča v zgornjo polovico evropskih držav, omenjeni delež pa je višji od evropskega povprečja (1,6), vendar po vrednosti obravnavanega kazalnika zaostaja za nekaterimi majhnimi državami (Luksemburg, Finska, Švedska in še nekatere). Nasprotno pa po povprečnem številu tujih jezikov Slovenija zaostaja za večino evropskih držav, čeprav zaradi uvajanja drugega tujega jezika v osnovno šolo pričakujemo v prihodnjih letih izboljšanje vrednosti obravnavanega kazalnika.

Ob uvajanju krajših bolonjskih študijev naj bi se število študentov, vključenih v mednarodno mobilnost, zmanjšalo. Na manjšo vključenost v kratkoročno mednarodno mobilnost naj bi vplivalo tudi uvajanje bolonjskih študijev. Kljub odpravljanju ovir pri mednarodni mobilnosti študentov pa izsledki raziskave,

opravljene na izbranih evropskih visokošolskih ustanovah, kažejo pričakovanje približno četrtine anketirancev (predstavnikov visokošolskih zavodov), da bo skrajšanje (uradnega) trajanja študijskih programov oklestilo število študentov, ki bodo odšli opravljat del študija v tujino (Teichler, 2007, str. 6). Približno toliko jih tudi meni, da je študij v tujini preveč intenziven, kar ni spodbudno, in da učni načrti študijskih programov niso dovolj prožni, da bi omogočali opravljanje dela študija v tujini (prav tam). V okviru bolonjske prenove je prostor za umestitev mednarodne dimenzije v študijske programe – npr. v okviru izbirnih vsebin. V slovenskem visokem šolstvu Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS, ki jih je sprejel Svet za visoko šolstvo leta 2004 določajo, da morajo izbirne vsebine obsegati vsaj 10 % enot študijskega programa. Bolj kot dolžina študija bo na kratkoročno mobilnost v prihodnje vplivala njena umeščenost v obveznosti, ki jih mora študent opraviti po študijskem programu ter vrednotenje in priznavanje uspešno opravljenih obveznosti. Po poročilu High level Expert Forum on Mobility: Making learning mobility an opportunity for all (2008) je ena od glavnih ovir, ki vpliva na odločitve o mednarodni mobilnosti pri študentih priznavanje opravljenih obveznosti in pridobljenega znanja na matični ustanovi, ki pogosto pripelje do podaljšanju študija. Ostale ovire so pomanjkanje poznavanja jezika in kulture drugih držav, stroški mobilnosti (potni stroški in stroški bivanja) ter pri dolgoročni mobilnosti tudi prenos zdravstvenega zavarovanja in drugih socialnih varnosti.

6 MEDNARODNA MOBILNOST PEDAGOŠKEGA OSEBJA

Poglavje prikazuje pomen mednarodne mobilnosti učiteljev za študente, učitelje in visokošolsko ustanovo, metodološke značilnosti merjenja te mobilnosti in gibanje mobilnosti učiteljev po programu Erasmus v Sloveniji, v primerjavi z državami EU. Opozarjamo pa, da so razpoložljivi podatki o mednarodni mobilnosti učiteljev nepopolni. V poglavju so zato zajeti podatki o vključenosti pedagoškega osebja v mednarodne izmenjave po programu Erasmus, niso pa, zaradi odsotnosti ustreznih evidenc, vključeni podatki o številu tujega pedagoškega osebja v Sloveniji in podatki o številu slovenskega pedagoškega osebja, ki so odšli poučevati v tujino za daljši čas (denimo za en semester, eno ali več let).

6.1 Pomen mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja

Pomemben vidik mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju je mobilnost pedagoškega osebja. Ta zajema poučevanje v državi, ki ni država prejšnjega stalnega prebivališča ali predhodne zaposlitve (končane ali trenutne), za krajše ali daljše obdobje (Key issues for the European higher education area, 2007, str. 10). Podobno kakor pri mednarodni mobilnosti študentov bi lahko tudi pri pedagoškem osebju razlikovali med mobilnostjo, ki traja dlje časa (na primer en semester, eno leto ali več), in kratkoročno mobilnostjo (nekaj dni, tednov).

Od mednarodne mobilnosti učiteljev imajo korist študenti in učitelji, vključeni v izmenjavo, pa tudi visokošolska ustanova; glavni pozitivni učinek te mobilnosti naj bi bila večja kakovost pedagoškega procesa. Mednarodna mobilnost učiteljev lahko pozitivno vpliva na razvoj učnih kurikulumov, kakovost poučevanja, razvoj znanja, razvoj in uporabo učnih metod ter razvoj skupnih projektov (s tujimi učitelji). Čeprav naj bi od te mobilnosti imeli korist predvsem študenti, jih imajo tudi v projekt vključeni učitelji: kažejo se kot izboljšanje akademske usposobljenosti, pozitivni vpliv na profesionalni razvoj, izboljšanje strokovnega znanja ipd. Mednarodna mobilnost učiteljev praviloma vodi do večje kakovosti visokošolskega zavoda in visokega šolstva kot celote. Večja odprtost visokošolskega prostora za zaposlovanje učiteljev iz tujine povečuje konkurenco, to pa ugodno vpliva na kakovost pedagoškega procesa, odpira možnosti za navezovanje stikov med domačimi in tujimi učitelji ter za izmenjave znanja, izkušenj ipd. (Bracht in drugi, 2006).

Na odločitev učiteljev za poučevanje v tujini vplivajo različni dejavniki. Predvsem so to pričakovane koristi (pozitivni vpliv na akademski razvoj, možnost napredovanja, sorazmerna višina dohodka za delo v tujini v primerjavi z višino dohodka doma, možnosti za navezovanje stikov s tujimi predavatelji in širjenje poznanstev ipd.), pogoji, ki jih država postavlja za poučevanje tujcev, in ovire, ki se pri tem pojavljajo. V Sloveniji se bodo možnosti za poučevanje več tujih učiteljev povečale z uvajanjem pedagoškega procesa na tretji stopnji (doktorski študij) tudi v enem od tujih jezikov (kar naj bi postalo pravilo), manjše možnosti pa bodo na prvi in drugi stopnji.

Okvir 4: Kazalniki učinkov mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja

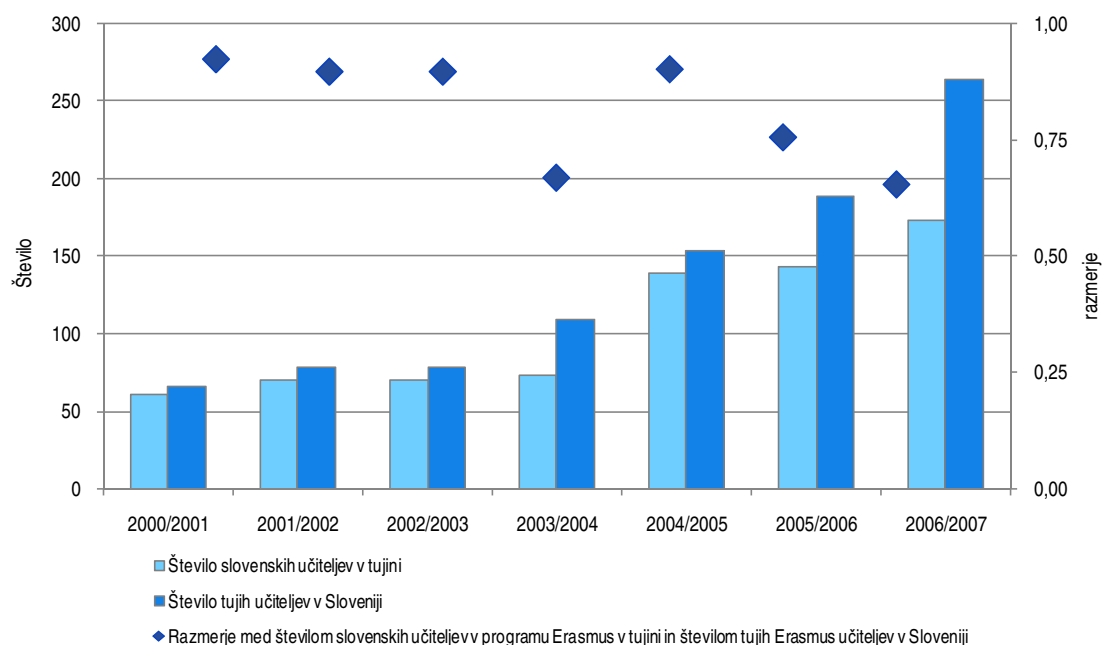
Omenjeni pozitivni učinki mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja so pomembni za učitelje, študente in organizacijo kot celoto. Za doseganje ciljev, povezanih z mednarodno mobilnostjo in kakovostjo, je smiselno, da visokošolska ustanova razvije kazalnike za merjenje njenih učinkov. Možni kazalniki so: uvajanje novih učnih metod, razvoj novih mednarodnih dejavnosti, izboljšanje usposobljenosti učiteljev, večja kakovost poučevanja ipd.

Kazalnikov mednarodne mobilnosti učiteljev v mednarodnih statističnih in drugih publikacijah primanjkuje. Za celovito analizo te mobilnosti bi potrebovali tudi podatke o tujih učiteljih (učiteljih brez državljanstva izbrane države in učiteljih nerezidentih), kakor je to prikazano za tuje študente. Analiza mednarodne mobilnosti pedagoškega osebja je mogoča za evropske države po podatkih za program Erasmus. Dejanski obseg mobilnosti je (verjetno) večji od izmerjenega v okviru omenjenih izmenjav.

6.2 Mobilnost učiteljev v okviru programa Erasmus

Program Erasmus je glavni evropski program mobilnosti učiteljev, od katerega naj bi imeli koristi študenti in učitelji. Visokošolskim učiteljem omogoča, da se vključijo v izmenjave, ki trajajo praviloma krajši čas (od pet do osem dni). Glavna cilja izmenjav učiteljev v programu Erasmus sta omogočiti študentom, ki sami niso vključeni v programe izmenjav, da so deležni znanja s tujih visokošolskih zavodov in mednarodnih izkušenj v izobraževanju, ter pospeševati izmenjavo znanja in izkušenj v zvezi z metodami poučevanja in spodbujati visokošolske zavode k obogatitvi vsebin študijskih programov (Erasmus Mobilnost ustvarja priložnosti, 2008, str. 4). Glavni cilj mobilnosti učiteljev v okviru programa Erasmus je pozitiven učinek na znanje študentov in ne strokovni razvoj učiteljev (Bracht in drugi, 2006, str. 106). Njena pozitivna stran je tudi, da so koristi deležni vsi študenti v neki državi, medtem ko so jih pri izmenjavah študentov deležni predvsem študenti, ki odidejo na študij v tujino. Od mednarodne mobilnosti učiteljev imajo lahko korist tudi vpisani v terciarno izobraževanje, ki so zaposleni in imajo praviloma manjše možnosti za vključitev v študij v tujini kot redni študenti.

Slika 13: Število tujih učiteljev v okviru programa Erasmus v Sloveniji in število slovenskih učiteljev v okviru programa Erasmus v tujini ter razmerje med njima, 2000/2001–2006/2007

Vir: Education and training – Erasmus – statistics (2008).

Število tujih učiteljev v Sloveniji in število slovenskih učiteljev, ki odhajajo poučevati v tujino, se povečujeta, število prvih pa je večje od števila drugih in je v letu 2006/2007 tudi bolj poraslo. V letu 2006/2007 se je tako nadaljevala rast števila izmenjav pedagoškega osebja iz obdobja 2000/2001–2005/2006

(gl. Sliko 13), ko se je to število precej povečalo. V nasprotju z mednarodno mobilnostjo študentov v okviru programa Erasmus je pri mednarodni mobilnosti učiteljev število tujcev v Sloveniji večje od števila slovenskih učiteljev, ki odidejo poučevati v tujino. Med letoma 2005/2006 in 2006/2007 ter v obdobju 2000/2001–2006/2007 je tako absolutno in relativno število tujih učiteljev v Sloveniji naraslo bolj od števila slovenskih učiteljev v tujini, razlika in razmerje med številom tujih učiteljev v Sloveniji in številom slovenskih učiteljev v tujini pa sta se povečala (gl. Sliko 13).

Tabela 8: Število učiteljev v terciarnem izobraževanju, vključenih v mednarodno izmenjavo po programu Erasmus, Slovenija in države EU-27, 2000/2001–2006/2007

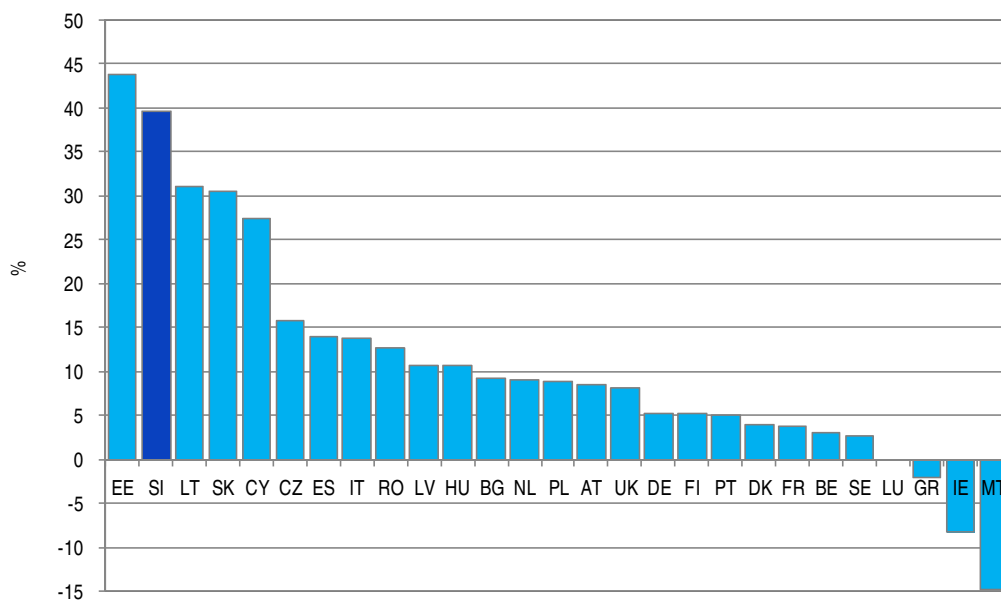
	Tuji Erasmus učitelji v državi		Domači Erasmus učitelji na delu v tujini		Domači Erasmus učitelji/tuji Erasmus učitelji	
	Število	Sprememba števila, v %	Število	Sprememba števila, v %	Razlika: domači učitelji na delu v tujini tuji učitelji na delu v državi	Razmerje: domači učitelji v tujini/tuji učitelji v državi
	06/07	00/01–06/07	06/07	00/01–06/07	2006/2007	2006/2007
Belgija	913	67,2	977	18,6	64	1,1
Bolgarija	341	348,7	428	201,4	87	1,3
Češka	1096	191,5	1.737	173,5	641	1,6
Danska	423	50,0	357	45,1	-66	0,8
Nemčija	2909	52,0	2.720	34,5	-189	0,9
Estonija	282	386,2	281	260,3	-1	1,0
Irska	225	15,4	176	33,3	-49	0,8
Grčija	612	18,4	505	69,5	-107	0,8
Španija	2319	81,9	2.537	88,2	218	1,1
Francija	2520	41,1	2.293	47,9	-227	0,9
Italija	2453	87,1	1.428	72,3	-1025	0,6
Ciper	88	-	59	-	-29	0,7
Latvija	312	563,8	326	695,1	14	1,0
Litva	577	389,0	755	333,9	178	1,3
Luksemburg	5	25,0	0	-	-5	0,0
Madžarska	733	90,4	676	38,8	-57	0,9
Malta	74	825,0	55	150,0	-19	0,7
Nizozemska	704	41,1	621	4,9	-83	0,9
Avstrija	810	88,4	773	78,9	-37	1,0
Poljska	1406	188,1	2.030	199,4	624	1,4
Portugalska	1075	95,8	667	66,8	-408	0,6
Romunija	851	83,0	1.035	74,2	184	1,2
Slovenija	264	300,0	173	183,6	-91	0,7
Slovaška	569	690,3	488	320,7	-81	0,9
Finska	1267	39,2	1.095	47,4	-172	0,9
Švedska	544	34,7	522	33,5	-22	1,0
Združ. kraljestvo	1393	0,8	1.365	3,6	-28	1,0

Vir: Education and training – Erasmus – statistics (2008); lastni preračuni.

V Sloveniji poteka večina Erasmus izmenjav učiteljev v terciarnem izobraževanju z bližnjimi evropskimi državami. Pri izmenjavah pedagoškega osebja se po podatkih za leto 2004/2005 kaže tudi vpliv geografske bližine in kulturnih dejavnikov; največ mednarodne mobilnosti odpade na bližnje države. Največ slovenskih učiteljev je tega leta odšlo v Nemčijo, Avstrijo, Italijo in Finsko, v Slovenijo pa je prišlo največ učiteljev iz Poljske, Avstrije in Nemčije.

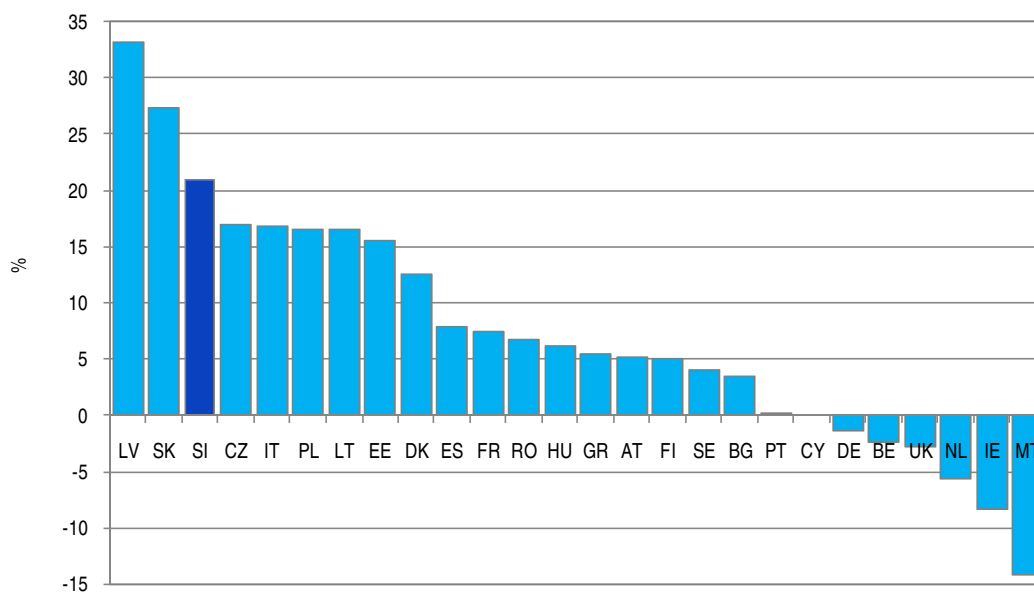
Število tujih Erasmus učiteljev v Sloveniji in domačih Erasmus učiteljev, ki odidejo v tujino, se povečuje hitreje kakor v večini drugih evropskih držav. Slovenija je bila po (sorazmerni) rasti števila tujih učiteljev v državi in števila domačih učiteljev, ki so poučevali v tujini med letoma 2005/2006 in 2006/2007, med vodilnimi evropskimi državami (gl. Sliko 14 in 15). Hitra (sorazmerna) rast števila obeh navedenih kategorij učiteljev je bila značilna tudi v obdobju 2000/2001–2006/2007 (gl. Tabelo 8); uvrstila se je namreč v zgornjo tretjino evropskih držav.

Slika 14: Sprememba števila tujih učiteljev v državi, Slovenija in države EU, v 2005/2006–2006/2007, v %

Vir: Education and training – Erasmus – statistics (2008); lastni preračuni.

Slika 15: Sprememba števila učiteljev domače države, ki so odšli poučevati v tujino, Slovenija in države EU, v 2005/2006–2006/2007, v %

Vir: Education and training – Erasmus – statistics (2008); lastni preračuni.

7 SKLEP

Kakor smo ugotovili v prejšnjih poglavjih, ima mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju različne pozitivne učinke, zato jo je smiselno spodbujati. V nadaljevanju navajamo priporočila v zvezi s tem spodbujanjem.

Dejanski obseg mednarodne mobilnosti v visokošolskem izobraževanju je večji od izmerjene mobilnosti študentov in pedagoškega osebja. V prejšnjih poglavjih smo ugotovili, da je ta obseg v terciarnem izobraževanju v Sloveniji še razmeroma skromen. Vendar pa velja opozoriti, da sta mednarodna mobilnost študentov in pedagoškega osebja le del mobilnosti v visokošolskem izobraževanju (sodelovanje v projektnih skupinah, skupni programi ipd.), zato ocenjujemo, da je dejanski obseg mobilnosti v visokem šolstvu v resnici večji. Za spremljanje preostalih oblik mobilnosti (na mednarodni ravni) bi bilo treba torej razviti ustrezne podatkovne osnove.

Za pritegnitev več tujih študentov na študij v Slovenijo bi bilo treba sprejeti nekatere ukrepe. Morali bi dvigniti kakovost visokošolskega študija³², saj je to pomemben dejavnik odločitve za študij v tujini in za izbiro države študija. V ta namen bi veljalo izboljšati tudi razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, ki je neugodno. Pomembno vlogo pri zagotavljanju kakovosti študija ima država. Na nacionalni ravni bi bilo koristno vzpostaviti kredibilen in zanesljiv sistem zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu (spremljanja in evalviranja), ki bo uvrstilo slovenske univerze v mednarodnem prostoru. Kot pomembno merilo bi morala biti tudi internacionalizacija in mednarodno udejstvovanje visokošolskega zavoda. Poleg tega bi bilo treba povečati prepoznavnost slovenskih visokošolskih zavodov med študenti v tujini in v ta namen okrepiti promocijske dejavnosti. Veljalo bi tudi bolj spodbujati rast števila tujih študentov že na prvi in drugi stopnji, za kar je treba omogočiti izvajanje (celotnih) študijskih programov v angleščini tudi na prvi in drugi stopnji. Večjo mednarodno mobilnost študentov kaže spodbuditi še z načinom financiranja visokošolskih zavodov. V nekaterih državah je del javnih finančnih sredstev, ki jih ti zavodi prejmejo, odvisen od doseganja mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja. Z vidika spodbujanja mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja bi veljalo tudi v Sloveniji razmisliti o tem, da bi del javnih sredstev, ki jih država namenja visokošolskim zavodom, vezali tudi na doseganje mednarodne mobilnosti.

Za spodbujanje večjega števila slovenskih študentov za študij v tujini bi veljalo predvsem okrepiti oblike pomoči tem študentom. V prejšnjih poglavjih smo ugotovili, da na odločitev za študij v tujini bistveno vplivajo s tem povezani stroški (šolnina in bivanje), njegova dostopnost pa je tesno povezana tudi s socialno-ekonomskim položajem posameznika. Torej bi bilo treba povečati število štipendij. Da pa bi tudi posameznikom, ki so zaposleni in jim službene obveznosti ne dovoljujejo, da bi odšli študirat v tujino, omogočili pridobitev mednarodnih izkušenj v izobraževanju, bi bilo treba ponuditi vključitev v e-oblike študija v tujini. Dejavnik, ki bi zagotovo vplival na porast števila slovenskih študentov za študij v tujini je tudi uvedba prenosljivih sredstev (nacionalnih pomoči/posojil) za študij kjerkoli v tujini, kar bi omogočal prehod na vaučerski sistem financiranja visokega šolstva (kar je eden od predvidenih ciljev Strategije razvoja Slovenije 2006–2010).

Na ravni visokošolskih zavodov bi bilo treba dvigniti zavest o pomenu kakovosti mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja ter to mobilnost sistematično načrtovati in spremljati

³² Glej tudi Čelebič, 2008.

njeno kakovost. Spodbujanje te kakovosti je poleg vključenosti študentov in pedagoškega osebja v študij oziroma pedagoško dejavnost v tujini, kakor smo že omenili, pomembno za doseganje pozitivnih učinkov mednarodne mobilnosti. Vse dejavnosti v zvezi z njo naj bodo skrbno načrtovane in izvajane. K mednarodni mobilnosti študentov (spodbujanje domačih študentov za študij v tujini) naj se pristopi sistematično in ciljno usmerjeno glede na meduniverzitetne dogovore in sodelovanje, kakovost študija v tujini pa naj se preverja. Visokošolski zavod bi moral imeti pri mednarodnih izmenjavah več vpliva na to, v kateri visokošolski zavod v tujini gre študent na izmenjavo. Poleg tega bi veljalo na ravni visokošolskih zavodov izvajati ovrednotenje vseh dejavnosti, povezanih z mednarodno mobilnostjo (študentov, pedagoškega osebja in drugih oblik mobilnosti), predvsem pa učinkov.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

Literatura

1. Bashir, S. (2007). Trends in international trade in higher education: Implications and options for developing countries. Washington: The World Bank. Pridobljeno na: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079956815/WPS6_Intl_trade_higherEdu.pdf.
2. Bracht, O., in drugi. (2006). The professional value of Erasmus mobility. Kassel: International Centre for Higher Education Research (INCHER-Kassel), University of Kassel. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/erasmus/evalcareer.pdf>.
3. Čelebič, T. (2008). Dostopnost, kakovost in učinkovitost terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2008. Delovni zvezek. Pridobljeno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2008/dz05-08.pdf.
4. Code of good practice in the provision of transnational education. (2001). Riga: UNESCO/The Council of Europe. Pridobljeno na: http://www.unesco.org/iau/conferences/alexandria/pdf/Primer_Code.pdf.
5. Country background report for Norway. OECD thematic review of tertiary education. (2005). Norwegian ministry of education and research. Pridobljeno na: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/rap/2005/0022/ddd/pdfv/277112-oecd_rapport_tertiaryeduc_05_trykketversjon.pdf.
6. Cross-border tertiary education. (2007). Pariz: OECD in The International bank for reconstruction and development, The World Bank.
7. Data reporting module Eurostudent III. (2005–2008). Pridobljeno na: <http://iceland.his.de/eurostudent/report/>.
8. Detailed Analysis of progress. Towards the Lisbon objectives in education and training. (2006). European Commission. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06annexes.pdf>.
9. Erasmus mobilnost ustvarja priložnosti. (2008). Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
10. Evroštudent. (2007). Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Pridobljeno na: <http://www.evrostudent.si/>.
11. Guidelines for quality provision in cross-border higher education. (2005). OECD. Pridobljeno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/27/51/35779480.pdf>.
12. High level expert forum. Making learning mobility an opportunity for all. (2008). Pridobljeno 27. 7. 2008 na: http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf.
13. Higher education in a globalized society. (2004). OECD. Pridobljeno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247e.pdf>.
14. Internalisation and trade in higher education. (2004). OECD. Pridobljeno 20. 3. 2007 na: <http://213.253.134.43/oecd/pdfs/browseit/9604061E.pdf>.
15. Internalisation of higher education. Policy brief. (2004). OECD. Pridobljeno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/20/6/2007>.
16. Internalisation of higher education. Practices and priorities: 2003 IAU survey report. (2003). Pariz: International association of universities.

17. IUA – Internalization – Concepts and definitions. Montreal: Unesco. Pridobljeno 10. 4. 2008 na: http://www.unesco.org/iau/internalization/i_definitions.html
18. Kakovost v mobilnosti programa vseživljenjsko učenje, delovna skupina 1: Mobilnost za vse – odstranjevanje ovir. (2008). Ljubljana: CMEPIUS. Dostopno tudi na: [http://www.qim.si/mma_bin.php/\\$fId/2008061117305541/\\$fName/WS-1+osnutek+SI.pdf](http://www.qim.si/mma_bin.php/$fId/2008061117305541/$fName/WS-1+osnutek+SI.pdf).
19. Kelo, M., Teichler, U., in Wachter, B. (Ur.). (2006). Introduction. V: M. Kelo, U. Teichler in B. Wachter (ur.). Eurodata. Student mobility in European higher education (str. 3–6). Bonn: Academic cooperation association.
20. Key issues for the European higher education area – social dimension and mobility. (2007). The Ministry of education and research. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/08/23/55/467bd591.pdf>.
21. Knight, J. (2003). GATS, Trade and Higher Education. Perspective 2003 – Where are we? The Observatory on borderless higher education. Pridobljeno 8. 8. 2007. na: <http://www.obhe.ac.uk/products/reports/publicaccesspdf/May2003.pdf>.
22. OECD thematic review on tertiary education. Country background report for Norway. (2005). Oslo: The Norwegian ministry of education and research.
23. Okvir gospodarskih in socialnih reform za izboljšanje blaginje v Sloveniji. (2005). Ljubljana: Vlada RS
24. Otero, M. S., in Mc Coshan, A. (2006). Erasmus. Survey of the socio-economic background of Erasmus students DG EAC 01/05. Ecotec research and consulting limited. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/erasmus/survey06.pdf>
25. Otero, M. S., in Mc Coshan, A. (2006). Erasmus. Survey of the socio-economic background of Erasmus students. Technical annexes. Ecotec research and consulting limited. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/erasmus/survey06annex.pdf>
26. Overcoming obstacles to mobility for apprentices and other young people in vocational education and training. (2007). European Commission. Pridobljeno na: <http://www.europe-education-formation.fr/docs/Leonardo/Move-it.pdf>.
27. Poročilo o razvoju. (2008). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
28. Program Vseživljenjsko učenje. (2008). CMEPIUS. Pridobljeno na: <http://www.CMEPIUS.si/vzu.aspx>.
29. Progress toward the Lisbon objectives in education and training. (2006). European Commission. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06.pdf>.
30. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. (2007). Bruselj: European Commission. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progress06/report_en.pdf.
31. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. (2008). European Commission. Pridobljeno 2.8.2008 na: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progress08/report_en.pdf.
32. Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010. Uradni list RS 94/2007.
33. Richters, E., in Teichler, U. (2006). Student mobility data: current methodological issues and future prospects. V Kelo, M., Teichler, U., in Wachter B. (ur.). Eurodata. Student mobility in European higher education (str. 78–95). Bonn: Academic cooperation association.
34. Rus, A. (2008). The impact of social capital on mobility. Prispevek na konferenci z naslovom Quality in mobility within lifelong learning, Ljubljana, 12 – 13. 6. 2008.

35. Širok in drugi. (2007). Učinki programov Socrates in Leonardo da Vinci II v Sloveniji. Koper: Fakulteta za management.
36. Strategija razvoja Slovenije. (2005). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
37. Teichler, U. (2007). The changing role of student mobility. V: Regional seminar »Globalizing knowledge: European and North American Regions and Policies addressing the priority issues of other UNESCO Regions, Paris, 5–6 March 2007. Pridobljeno 12. 4. 2008 na: <http://unesdoe.unesco.org/images/0015/001578/157818e.pdf>.
38. The Bologna Declaration of 19 June 1999.
39. Trends in international migration. Annual report. (2001). OECD. Pridobljeno 18. 6. 2007 na: <http://www.oecd.org/dataoecd/43/57/2507712.pdf>.
40. Vezi brez meja. (2008). Ljubljana: CMEPIUS.
41. Vincent Lancrin, S. (2004 a). Building capacity through cross-border tertiary education. Pariz: OECD, Centre for educational research and innovation
42. Vincent Lancrin, S. (2004 b). Cross-border higher education and trade in education services. OECD. Pridobljeno na: <http://www.unesco.org/iiep/eng/research/highered/polforum/PowerPoints/Paperpresentations/Vincent-Lancrin.pdf>.
43. Wilen, H. (1/2005). Increasing numbers of foreign students in the EU, decreasing job-to-job mobility of HRST. Statistics in focus. Science and technology. Bruselj: European Commission. Pridobljeno 20. 6. 2007 na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NS-05-001/EN/KS-NS-05-001-EN.PDF.
44. Zgaga, P. (2004). Designing policies for mobile students. Noordwijk: Dutch EU presidency conference/Bologna-Berlin-Bergen seminar, 10.–12. oktober 2004

Viri

1. CEEPUS – at a glance. Pridobljeno 10. 8. 2007 na: http://CEEPUS.scholarships.at/files/CEEPUS_short%20MAR_2007.pdf.
2. Data reporting modul Eurostudent III (2005–2008). Pridobljeno na: <http://iceland.his.de/eurostudent/report/>.
3. Education and training – Erasmus statistics. (2008). European Commission. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/stat_en.html.
4. Education at a Glance 2006. (2006). Paris: OECD.
5. Education at a Glance 2007. (2007). Paris: OECD.
6. Erasmus mobilnost študentov. (2008). CMEPIUS. Pridobljeno na: http://www.cmepius.si/vzu/erasmus/mobilnost_studentov.aspx.
7. Eurostat Portal Page - Population and social conditions. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno aprila 2008 na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL
8. Key data on higher education in Europe. (2007). Luxembourg: Eurostat, Eurydice, European Commission.
9. Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 70/2008.

10. SI – STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
11. Statistične informacije: Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, 2005. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
12. Statistične informacije: Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, 2006. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
13. Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2005/2006. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
14. Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
15. Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
16. Statistični letopis 2001. (2001). Ljubljana: Statistični urad RS.
17. Statistični letopis 2002. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.
18. Statistični letopis 2006. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
19. Statistični letopis 2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
20. UOE data collection on education systems. Volume 1. Manual. Concepts, definitions and classifications. (2007). Unesco, OECD, Eurostat. Pridobljeno na: http://www.uis.unesco.org/template/pdf/wei/Manuals/UOE2007manual_volume%201.pdf.
21. Zakon o visokem šolstvu, Uradni list RS, št. 100/2004.
22. Zakon o visokem šolstvu, Uradni list RS, št. 119/2006.
23. Zakon o visokem šolstvu, Uradni list RS, št. 134/2003.